

Arbete – möjlighet, rättighet, skyldighet...

En studie av hur unga ser på arbete och arbetslöshet

Examensarbete Kandidatnivå
Författare: Helene Gustafsson & Jörgen Karlsson
Program/kurs: Sociologisk fortsättningskurs, uppsats
Kurskod: SO1307, SO 1305
Handledare: Gunilla Albinsson
Examinator: Kerstin Arnesson

Förord

Under tre år har vi tillsammans med våra studiekamrater varit på väg just hit – till en kandidatexamen i sociologi. För oss, som i mogen ålder tar vår examen, är tre år inte så stor del av våra liv, innan vi kom hit har vi hunnit med ett långt och skiftande arbetsliv, fostra barn och mycket annat som hör livet till. Studietiden har dock gett oss helt nya insikter och möjligheter att ta oss an framtiden, och vi ser med glädje tillbaka på dessa år.

Vi vill tacka Gunilla Albinsson och Kerstin Arnesson för att ni har delat med er av er kunskap till oss! Vi vill också tacka våra studiekamrater för ett gott kamratskap och meningsutbyte, och våra familjer för att ni har visat förståelse för att vi många gånger har varit en smula distra när studierna har krävt mycket av vår uppmärksamhet.

Vi vill även framföra vårt tack till informanterna som beredvilligt har låtit oss ta del av sina tankar och erfarenheter, och Gunilla Albinsson för hennes värdefulla råd i handledningsprocessen. Utan er hade vi inte kunnat genomföra arbetet med kandidatuppsatsen!

Karlskrona i maj 2012

Helene Gustafsson och Jörgen Karlsson

Sammanfattning

Författare: Helene Gustafsson och Jörgen Karlsson
Titel: Arbete – möjlighet, rättighet, skyldighet...
En studie av hur unga ser på arbete och arbetslöshet

Work- option, right, obligation...
A study of young people's view of work and unemployment

Handledare Gunilla Albinsson

Studiens syfte var att undersöka hur unga människor ser på arbete och arbetslöshet. För äldre generationer är arbetet förutom en källa till försörjning även en stor del av individens identitet, och att sakna arbete innebär ett socialt utanförskap. Har arbete samma betydelse för dagens ungdomar, eller har den höga ungdomsarbetslösheten medfört en normförskjutning så att en arbetslös inte uppfattas som avvikande?

För att få svar på frågan intervjuade vi nio ungdomar, såväl arbetslösa som arbetande och studerande, om hur de ser på saken. Vi utgick från ett induktivt perspektiv inspirerat av grundad teori, där vi eftersträvade en öppenhet inför empiriska data som framkom i våra intervjuer. När vi analyserade vårt material kom vi fram till att våra informanter delar äldre generationers uppfattning, den som är arbetslös saknar delaktighet i samhället och är en outsider i såväl ekonomisk som social synvinkel.

Vi kunde också urskilja ett flertal teorier, exempelvis Baumans tankar kring såväl konsumism som individualisering av kollektiva problem, och Foucaults teorier om makt och maktlöshet.

Key words: Arbete, arbetslöshet, utanförskap, ansvar, utbildning

Abstract

Författare: Helene Gustafsson och Jörgen Karlsson
Titel: Arbete – möjlighet, rättighet, skyldighet...
En studie av hur unga ser på arbete och arbetslöshet

Work- option, right, obligation...
A study of young people's view of work and unemployment

Handledare Gunilla Albinsson

The purpose of this study was to examine how young people look at work and unemployment. For older generations, the work in addition to being a source of supply is also a large part of the identity for the individual, and to be without a job means social exclusion. Does the work have the same meaning for the youth of today, or does the high youth unemployment lead to a standard shift so that the unemployed are not perceived as deviant?

To answer this question, we interviewed nine young people, unemployed, workers and students about how they see it. We started from an inductive approach inspired by grounded theory, where we pursued openness to the empirical data that emerged from our interviews. When we analyzed our material, we concluded that our informants share older generation's view, those who are unemployed lack of participation in society and is an outsider in both economical and social terms.

We could also discern a number of theories, such as Bauman's thoughts on consumerism as well as individualization of collective problems, and Foucault's theories of power and powerlessness.

Key words: work, unemployment, alienation, responsibility, education

Innehållsförteckning

1. Inledning	6
1.1 Förförståelse och omvärldsbevakning.....	7
2. Problemformulering och syfte.....	7
3. Disposition.....	8
4. Tidigare forskning och studier om ungdomsarbetslöshet	8
4.1 Den dubbla vanmaktens logik.....	9
4.2 Aktiveringspolitikens Janusansikte	9
4.3 Unga vuxnas föreställningar om arbete.....	10
4.4 Ungdomsarbetslöshetens konsekvenser	10
4.5 Ungdomsarbetslöshet leder till utanförskap	11
5. Metod	11
5.1 Studiens metodologiska ansats	11
5.2 Grundad teori och induktiv forskningsansats	12
5.3.1 Kvalitativ metod.....	13
5.3.2 Kvalitativa intervjuer.....	13
5.3.3 Tillvägagångssätt och genomförande.....	13
5.3.4 Etiska övervägande.....	15
5.3.5 Studiens styrkor och svagheter.....	15
6. Resultat.....	15
6.1 Skillnader och likheter.....	16
6.2 Hjälp och stöd.....	17
6.3 Sysselsättning.....	18
6.4 Konsekvenser för den egna situationen.....	18
6.5 Framtiden.....	20
6.6 Vikten av arbete/utanförskap.....	21
7. Analys.....	22
7.1 Skillnader och likheter.....	22
7.2 Hjälp och stöd.....	23
7.3 Sysselsättning.....	23
7.4 Konsekvenser för den egna situationen.....	24
7.5 Framtiden.....	25
7.6 Vikten av arbete/utanförskap.....	25
8. Diskussion.....	26
8.1 Attityder.....	26
8.2 Bilden av utanförskap.....	27
8.3 Socioekonomisk bakgrund.....	28
8.4 Kritik mot vår studie.....	28

8.5 Fortsatta studier	29
9. Avslutande konklusioner.....	29
Litteratur- och källförteckning.....	31
BILAGOR	
Bilaga 1, Informationsbrev.....	33
Bilaga 2, Intervjuguide.....	34
Bilaga 3, Tabell utanförskapsmätning	35

1. Inledning

Arbete är meningen med min existens, min familj och min dotter förstår det. Jag kommer från en god socialistisk bakgrund som lärde mig att det är med arbete som du räddar din själ och att du dör i en mental förruttnelseprocess om du inte arbetar.¹

Gåupp-gå till jobbet-jobbajobba-ät lunch
samma sak händer imorgon
jobba-åkatrickhem-ochsättasigochglo
det är inget liv, det är slaveri²

Ovanstående citat åskådliggör två olika synsätt och en fundamental värdegrundsklyfta när det gäller synen på arbete och arbetets betydelse. Både Cales och punkgruppen Ebba Gröns inställning går att härleda till Marx teorier kring arbetet och arbetets mening. Å ena sidan, när ideala produktionsförhållanden råder, är arbetet likställt med arbetarens identitet och själva meningen med livet, å andra sidan, när arbetaren inte har något inflytande över vare sig produktionsmedel, utförande eller vinst upplever arbetaren sig alienerad från sitt arbete. Arbetet blir främmande och något som utförs av tvång och liknelsen med slaveri så som Ebba Grön också beskriver det är logisk och rimlig.

I föreliggande uppsats har vi valt att studera några ungdomars inställning till arbete och hur de ser på arbetslöshet och eventuellt påföljande utanförskap till följd av arbetslösheten. Ungdomsarbetslösheten, som ses som ett stort samhällsproblem i Sverige, är idag så pass hög att det kanske inte längre är avvikande att sakna ett arbete? I exempelvis Blekinge uppgår denna till 25-30%, beroende på hur beräkningen görs och vilken källa som används. I vår hemkommun Karlskrona står tre av tio personer mellan 18-24 år till arbetsmarknadens förfogande och saknar ett arbete.

I boken *Båten i Parken*³, vars syfte är att introducera ämnet sociologi, beskriver författaren både ett makroperspektiv – parken – och ett mikroperspektiv – båten. Båda metaforerna har följt oss som en grundsten att luta sociologistudierna och olika teoretiska perspektiv mot. Makroperspektivet i skepnad av en park ger en tydlig bild av hur samhället är strukturerat – det finns breda gångstråk, platser att vila på, mindre och snårigare men likväl fullt accepterade och tillåtna vägar att välja och en uttrycklig stadga som fastställer vad som är tillåtet och vad som är avvikande. Men eftersom några människor av olika skäl går tvärs över gräsmattorna och mitt i rabatter och ignorerar de förutbestämda vägarna är parken aldrig helt perfekt utan snarare en idealbild över hur det skulle kunna vara. Om dessutom fler och fler använder just den där vägen som har trampats upp mitt i rabatten, så många att det till slut blir en helt ny vandringsled upphör omgivningens indignation och den nya leden är helt accepterad. Till slut existerar knappast minnet av att den här vägen inte är planlagd utan har uppstått eftersom behovet har tvingat eller kanske lockat fram den. De som först brukade den nya gången var avvikare, men när tillräckligt många använder den uppfattas inte flanörerna och deras beteende som något annat än fullt normala och helt enligt gängse normer.

Liknelsen mellan fenomenet arbetslöshet och parken med dess strukturer som då och då genomgår en icke-planerad förändring är slående. Uppfattar unga arbetslösa sig själva eller andra arbetslösa som outsiders i samhället eller har det stora antalet arbetslösa ungdomar gjort

¹ John Cale. <http://www.socialist.nu/citat/arbete.html> [2012-05-21]

² Ebba Grön. <http://www.socialist.nu/citat/arbete.html> [2012-05-21]

³ Månsson, Per. (2000). *Båten i Parken*. Norstedts Akademiska Förlag; Stockholm. kap. 1.

att det som tidigare betraktades som ett utanförskap idag ses som ett etablerat och normalt tillstånd? ⁴ Hur ser ungdomar på arbete och anställning; är det arbetet som ger mening åt livet och räddar själen från förruttnelse eller har unga människor andra värderingar? Är det rent av så att arbetet ”stör” annan verksamhet som uppfattas som mer meningsfullt?

Det finns flera frågor rörande ungdomsarbetslöshet exempelvis vad som görs från politiskt håll eller vilka följder en långvarig arbetslöshet kan få för såväl individ som samhälle. Då undersökningsområdet ungdomsarbetslöshet är komplext har vi valt att begränsa vår studie till att fokusera på hur unga människor hanterar sin situation. Vi vill undersöka om och i så fall hur arbetslösheten och ett eventuellt påföljande utanförskap påverkar de arbetslösa ungdomarna rörande socialt liv och deltagande olika aktiviteter, samhällsengagemang med mera. Kan det vara så att det med dagens möjligheter till social samvaro via nätet och skype ändå går att upprätthålla ett socialt liv utan att känslan av utanförskap uppstår? Flera av vännerna kan befinna sig i samma situation, så en arbetslös kanske inte behöver känna sig ensam, varken i situationen eller rent fysiskt. Flera tar tillfälliga jobb i till exempel Norge och gör längre resor för de hopsparade pengarna. En del kan ta situation lite mer lättvindligt och med stöd från föräldrar till bostad eller bo kvar hemma komma undan denna kostnad för egen del.

1.1 Förförståelse och omvärldsbevakning

Vår egen förförståelse utgörs bland annat av att en av oss arbetar som handläggare på Arbetsförmedlingen och en av oss är politiskt aktiv inom kommunalpolitiken med fokus på ungdoms- och utbildningsfrågor. Vi hade också en tro på att det är ungdomar från familjer som har lågt eller helt saknar ekonomiskt, socialt, kulturellt och symbolsikt kapital ⁵ som hamnar i arbetslöshet och utanförskap, men den frågeställningen fick stå tillbaka för vår huvudfråga som är hur ungdomar själva uppfattar sig och sin situation – är de arbetslösa outsiders i den mening som Norbert Elias beskriver eller är de i själva verket en etablerad grupp i samhället? ⁶ Som en introduktion till ämnet deltog vi i ett seminarium anordnat av Karlskrona kommun på temat ungdomsarbetslöshet: *Nolltolerans mot ungdomsarbetslöshet* ⁷ där ledande politiker, tjänstemän, representanter för olika utbildningsenheter, arbetsförmedlingen och näringslivet var representerat. Under seminariet gavs flera olika exempel på praktiska och konkreta åtgärder för att underlätta för ungdomar att komma ut på arbetsmarknaden som redan tillämpas och även planerade kommande projekt för att rätt matcha den arbetssökande med de olika företagens specifika behov. Den genomgående uppfattningen bland de som föreläste var att arbetslösheten leder till utanförskap och att det i sig är ett stort problem för den enskilde unge, även om olika föreläsare hade skilda uppfattningar om hur och varför utanförskapet visar sig respektive uppstår. En av våra reflektioner var att den kategori som seminariet handlade om inte fick komma till tals, det fanns med andra ord inga arbetslösa ungdomar representerade. Vi var inte ensamma om dessa tankar, vi hörde exempelvis två småföretagare som sinsemellan diskuterade detta i pausen. Det framkom att de hade haft en förväntan om att få träffa ungdomar och knyta kontakter inför framtiden, och att de var en smula besvikna på upplägget som i princip gick ut på att redovisa det befintliga läget.

2. Problemprecisering och syfte

Tidigare forskning visar samstämmigt på att ungdomsarbetslöshet i hög grad bidrar till utanförskap. Den massmediala bilden av ungdomsarbetslöshetens konsekvenser är dystert, vi möts

⁴ Jfr Månsson, Per. (2000). *Båten i Parken*. Norstedts Akademiska Förlag; Stockholm. s. 22

⁵ Albinsson (2010)

⁶ Jmf Elias, Norbert. (1965). *Etablerade och outsiders*. Arkiv Förlag; Lund.

⁷ <http://www.karlskrona.se/sv/Snabblankar-i-webbhuvudet/Mediaservice-2/Pressinbjudningar/Nolltolerans-mot-ungdomsarbetslosheten/>

av hopplöshet och krossade drömmar i mikroperspektivet, och på ett hårdare arbetsliv och samhällsklimat där det i stor utsträckning handlar om att vara ”anställningsbar” och kunna sälja sig själv och sin kompetens på arbetsmarknaden i makroperspektivet.⁸

Från och med mitten av 2000-talet började media aktivt belysa fenomenet utanförskap och flitigt citera politiker och samhällsdebattörer, som lyfte fram termen framförallt i relation till arbetslöshet. Sedan dess har debatten fortgått och skilda förklaringar till vad begreppet innebär och vem som egentligen befinner sig i utanförskap har redovisats beroende på vilken värdegrund och ståndpunkt respektive debattör utgår ifrån.

Studiens syfte är att undersöka om en grupp ungdomar, arbetslösa såväl som arbetande och studerande, är av den uppfattningen att de arbetslösa avviker från normen att varje människa ska ha ett arbete och därmed själv stå för sin egen försörjning. Eller är arbetslöshet och med den påföljden att medel till försörjning kommer från något annat håll (försörjningsbidrag, a-kassa, föräldrar etc.) ett tämligen vanligt och naturligt tillstånd? Vi ville också se hur deras inställning till arbete är och om de är av den meningen att arbetslösheten ger en känsla av utanförskap eller inte.

Studien söker svar på följande frågor:

Hur förhåller sig en grupp ungdomar till arbete och arbetslöshet?
Hur ser de på situationen att sakna arbete och den bild av utanförskapet som tecknas i forskningsrapporter och massmedia?

3. Disposition

För att läsaren lättare ska få en överblick i uppsatsen redogör vi här för disposition. Inledningsvis introducera vi vårt ämnesval och tar upp studiens problemprecisering och syfte, därefter presenteras tidigare forskning, vilket följs av metod och teori. I detta kapitel beskriver vi bland annat vårt tillvägagångssätt och urval, vi tar även upp studiens styrkor och svagheter. I kapitel 5 presenteras vårt resultat, därpå följer kapitel 6 med analys och kapitel 7 med diskussion. Sist i studien har vi lagt in en avslutande konklusion.

4. Tidigare forskning och studier om ungdomsarbetslöshet

Den forskning som hitintills har genomförts är i stort sett samstämmig gällande slutsatserna att ungdomsarbetslöshet leder till utanförskap, det vill säga att den som är i åldern 16-24 år och saknar arbete hamnar i någon form av alienation och upplever ett främlingskap inför resten av samhället där majoriteten av befolkningen har arbeten eller studerar.

När vi har orienterat oss inom området och sökt efter forskning och studier har vi inte vare sig forskning eller andra studier som direkt har samma frågeställning som vi har valt, men väl områden som tangerar frågan från andra utgångspunkter. Av dessa har vi valt ut följande avhandlingar *Den dubbla vanmaktens logik*,⁹ ”Aktiveringspolitikens Janusansikte: en studie av differentiering, inklusion och marginalisering”¹⁰, *Individualiseringens villkor – Unga vuxnas föreställningar om arbete och självförverkligande*¹¹ och ”*Social and Material Deprivation among Unemployed Youth in Northern Europe*”

⁸ Jmf Bauman, Zygmunt. (2008) *Konsumtionsliv*. Daidalos; Göteborg.

⁹ <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=1504320&fileId=1504325>

¹⁰ <http://mahiku.mah.se/utvardering/doc/Arkiv/Aktiveringspolitikens%20Janusansikte.%20En%20studie%20av%20differentiering,%20inklusion%20och%20marginalisering.pdf>

¹¹ <http://gup.ub.gu.se/gup/record/index.xsql?pubid=120178>

4.1 Den dubbla vanmaktens logik

Angelin har undersökt hur stor andel av de som var arbetslösa och socialbidragstagande under 1990-talets krisår som inte lyckats ta sig ur sin situation, det vill säga ej har blivit etablerade i samhället samt studera deras bakgrund och hur deras levnadsvillkor ser ut jämfört med jämnåriga som redan i unga år blev etablerade i samhället. Hon har även studerat hur de själva ser på sin situation, vilka problem de upplever sig ha och hur arbetslösheten har påverkat dem.

Angelin visar på att socialbidragstagandet var nästan i nivå med fattighjälpen under 1930-talet, och 40 % av de som var mellan 20-24 år hade en eller flera gånger varit behov av ekonomiskt bistånd, eller försörjningsstöd som vi säger idag. Arbetslösheten i den här gruppen var 17 %, något som då bedömdes som rekord i negativ bemärkelse.

Genom att under 15 år följa de som aldrig helt tog sig ur bidragsberoendet och arbetslösheten som drabbade dem under början på 1990-talet, beskriver Angelin vilka konsekvenser detta har fått för såväl individerna som ur ett samhälleligt perspektiv.

Angelin har förutom omfattande dokument och statistikstudier utfört djupintervjuer med ett 70-tal personer som 15 år efter krisen fortfarande befinner sig mer eller mindre utanför samhället. Resultatet av hennes undersökning visar att studiens informanter i hög grad uppfattar sig som underklass och att deras socialbidragstagande lett till att de upplever att de befinner sig i social underordning, förödmjukelse och maktlöshet. Titeln *Den dubbla vanmaktens logik* syftar på att den som en gång har hamnat i utanförskap har svårt att ta sig in i samhället igen. Det kan vara flera skäl som omintetgör en förbättring av levnadsvillkoren, ett exempel kan vara att betalningsanmärkningar gör att personen i fråga har svårt att skaffa sig ny bostad på annan ort även om det finns ett arbete som väntar där, eller att en person utan ekonomiska resurser har svårt att finansiera ett körkort, som skulle kunna underlätta för att ta sig till och från arbetet.

4.2. Aktiveringspolitikens Janusansikte

Agneta Hedblom lyfter i sin avhandling *”Aktiveringspolitikens Janusansikte: en studie av differentiering, inklusion och marginalisering”*, fram att vi i Sverige utgår från arbetslinjen och har krav på aktivering om individen inte har arbete.¹² Här menar författaren att det finns två riktningar för att nå inklusion på arbetsmarknaden, den ena är aktiveringsåtgärder och den andra är generell välfärdspolitik, som här förstås som att alla är berättigade till en insats. (Ett exempel på en generell välfärdsinsats är barnbidrag, när det gäller arbetsmarknaden finns i dagsläget ingen lagstadgad motsvarande rättighet, men A-kassan har från vissa politiska kretsar framförts som ett möjligt framtida obligatorium.) De som stödjer den generella välfärdspolitiken anser att aktiveringsåtgärder blir ett hot mot inklusion, eftersom aktiveringspolitiken i Sverige är baserad på ramlagar och därmed kan variera beroende på var i landet individen bor, samt att den har en tvingande karaktär. De krav på aktivering som behandlas i Hedbloms studie vänder sig främst till de individer som har ekonomiskt bistånd. Som Hedblom ser på det har kraven på aktivering ökat i de nordiska länderna. Hon ställer sig frågan om aktiveringspolitiken gör att det blir lättare att etablera sig på arbetsmarknaden och därmed öka de sociala rättigheterna, eller om den till och med minskar dessa möjligheter. Studien pekar på att tre förutsättningar ska uppfyllas för att aktivitetskravet ska anses som oproblematiskt. För det första att insatserna ska ses som meningsfulla. För det andra bör individen själv få välja hur resurserna ska fördelas och slutligen får kraven inte var utformade på ett sätt så att individen blir hämmad av repressalier. Som ett exempel på sådana repressalier eller sanktioner nämns att om en person exempelvis inte skulle delta i en viss åtgärd skulle dennes ekonomiska bistånd dras in, vilket skulle drabba hela familjen. Om dessa tre förutsättningar inte är uppfyllda

¹²<http://mahiku.mah.se/utvardering/doc/Arkiv/Aktiveringspolitikens%20Janusansikte.%20En%20studie%20av%20differentiering.%20inklusion%20och%20marginalisering.pdf>

ger det alltså inte individen några medel att nå arbete, utan är endast ett sätt att ”kontrollera” individerna för att de ska bli berättigade pengar från ekonomiskt bistånd.

4.3 Unga vuxnas föreställningar om arbete

Gunnar Gillberg intervjuar i sin avhandling *Individualiseringens villkor – Unga vuxnas föreställningar om arbete och självförverkligande* två grupper unga vuxna i åldrarna 21- 29.

¹³Den ena gruppen består av individer som går en projektorienterad entreprenörutbildning som ska uppmuntra till nyskapande och till att starta eget företag. Den andra gruppen arbetar på en monteringsfabrik inom bilindustrin. Gillberg studerar hur dessa ungdomar ser på arbete och självförverkligande. Detta sätts sedan i relation till handlingsmöjligheter, resurser och betydelsen av individernas uppväxt och bakgrund. Gruppen ”entreprenörerna” har vuxit upp i en medelklassfamilj där minst en av föräldrarna har utbildat sig vidare efter gymnasiet. I dessa familjer har vikten av valfrihet och att allt är möjligt betonats. I den andra gruppen ”bilindustrins” föräldrar saknar de flesta eftergymnasial utbildning. I denna grupp unga vuxna anses utbildning vara något komplicerat och de har vant sig vid livet med fast arbete och lön.

Gillberg menar att samhället blivit allt mer individualiserat med ökad valfrihet, vilket gör att mer ansvar läggs på individen. Detta resulterar, enligt Gillberg, till att båda grupperna känner av trycket från samhället och att de själva som individer bär ansvaret för hur framgångsrika de är eller skulle kunna bli.

Respondenternas svar skilde sig dock åt gällande självförtroende. ”Entreprenörerna” såg positivt på framtiden och trodde sig kunna komma långt, det enda som skulle kunna stå i vägen för dem var att de inte skulle orka psykiskt. De som arbetade inom ”bilindustrin” kände sig däremot osäkra på sig själva och om deras kompetens skulle räcka till. Att ”entreprenörerna” har ett starkt självförtroende beror enligt Gillberg på den miljö de har vuxit upp eller befinner sig i, en miljö där de uppmuntrats att gå sin egen väg. Gillberg tar upp klass som ett exempel på hur de unga vuxna kan se på sina chanser för att nå dit de vill. De som arbetar inom ”bilindustrin” strävar efter att ha kontroll över sitt liv genom en trygg anställning och ett eget hem där de har familj och vänner nära. När däremot ”entreprenörerna” talar om kontroll så syftar de på sitt eget handlingsutrymme. För ”entreprenörerna” är det viktigt att gå sin egen väg och följa sina drömmar och att inte ta hänsyn till vilket yrke som ger störst chans till arbete. Ungdomarna inom ”bilindustrin” känner mer ambivalens i denna fråga och står emellan det de borde göra och det de tror de kan göra.

4.4 Ungdomsarbetslöshetens konsekvenser

Ilse Julkunen belyser i sin artikel¹⁴ ”*Social and Material Deprivation among Unemployed Youth in Northern Europe*” ungdomsarbetslöshet i norra Europa, där hon visar vilka nackdelarna är med arbetslöshet för individen i relation till samhället. I studien deltar unga arbetslösa mellan 18 – 24 år i de fem nordiska länderna. Julkunen gör jämförelser mellan den nordiska välfärdsmodellen och den mer liberala välfärdsmodell som finns i Skottland.

Enligt författaren innebär social deprivation att dra sig undan, något som hämmar mänsklig utveckling. Överfört till arbetslösa ungdomar betyder det att inte ha råd att gå på bio med sina vänner och med materiell deprivation menas att inte ha råd att köpa en tv eller en cykel. Julkunens studie visar att ungdomarna uppvisar högre grad av deprivation i Skottland, ett resultat som indikerar att den nordiska välfärdsmodellen har varit mer framgångsrik när det gäller att behålla jämlikheten under en lågkonjunktur. Det som är överraskande med studien är att de olika välfärdsystemen har samma inverkan på deprivation, då både försäkringsbaserade arbetslöshetsförmåner och behovstestade arbetslöshetsförmåner är associerade med ökad depri-

¹³ <http://gup.ub.gu.se/gup/record/index.xsql?pubid=120178>

¹⁴ Jmf Julkunen, Ilse. (2002) *Social and Material Deprivation among Unemployed Youth in Northern Europe*. Blackwell Publishing Ltd; Oxford UK.

vation bland unga. Julkunen poängterar vidare att välfärdsstaten inte är lika viktig som föräldrarna och menar att ungdomar är mer beroende av dem. Att bo med föräldrarna minskar både social- och materiell deprivation, det viktiga var det emotionella stödet inte det instrumentella. Julkunen refererar till Hammarström (1996), som anser att det kan innebära många problem för ungdomarna att bo kvar i föräldrahemmet längre än vad de egentligen själva önskar. Föräldrarna kan av naturliga skäl ha svårt att ge det emotionella och materiella stöd som de unga arbetslösa behöver. Författaren menar att en brist på dessa resurser tenderar att socialt exkludera individer.

Anthony Giddens är inne på likande spår men kallar istället företeelsen för social uteslutning¹⁵ som han menar är ett bredare begrepp än fattigdom. Uteslutning från arbetsmarknaden innebär förutom ekonomiskt negativa konsekvenser i form av de svårigheter som följer i brist på inkomst, även avsaknad av sociala relationer och tillgång till social service. Som brist på sociala relationer tar Giddens exempelvis upp isolering, uteblivna inbjudningar till middagar och andra aktiviteter, ingen möjlighet till semester och så vidare. När det gäller social service menar Giddens att det dels kan röra sig om försämrade gemensam service (kollektivtrafik, vårdcentraler med mera), dels om att individen exempelvis kan ha svårt att betala telefonräkningen och därmed får mindre möjlighet att kommunicera med omvärlden.

4.5 Ungdomsarbetslöshet leder till utanförskap

Ovanstående forskning och studier pekar tämligen enhälligt mot att ungdomsarbetslöshet leder till utanförskap och i många fall till ett långvarigt sådant. Tankarna kring denna problematik är inte ny, Angelin citerar statsrådet och chefen för socialdepartementet Gustav Möller (S) som redan 1933 uttryckte följande i en proposition om anslag till arbetslöshetsbekämpning:

... ett av de mest beklämmande dragen i bilden av det nuvarande arbetslöshetstillståndet utgöres av läget för de unga, som uppnått arbetsför ålder men ännu inte lyckats få fast anställning i något yrke. Arbetslöshetens skadeverkningar kunde för dessa grupper av arbetslösa sträcka sig över hela deras liv. I det att de aldrig få tillfälle att förvärva erforderlig yrkesskicklighet samt ofta komma att lida av de skador i psykiskt hänseende som den tvungna sysslösheten medför.¹⁶

Det kan vara intressant att det idag till och med finns mätningar på utanförskapet. I bilaga tre visar vi ett utdrag från Ekonomifakta som består av en tabell över hur stor procent av befolkningen i åldern 16-64 år som anses tillhöra den gruppen.

5. Metod

I detta kapitel redogörs för valet av forskningsmetod och vår metodologiska ansats. Kapitlet inleds med en kortare formulering om orsaken till vald metod. Därpå följer ett stycke om den metodologiska ansatsen, där vi beskriver kvalitativ metod och kvalitativa intervjuer. Därefter följer en beskrivning av hur genomförandet, etiska övervägande och avslutningsvis förs en diskussion om studiens styrkor och svagheter.

5.1 Studiens metodologiska utgångspunkt

Enligt Patel och Davidsson betyder hermeneutik ungefär tolkningslära¹⁷ ¹⁸ och är en

¹⁵ Giddens, Anthony. (2007). *Sociologi*. Studentlitteratur; Lund. s. 300-306

¹⁶ <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=1504320&fileId=1504325>

¹⁷ Davidsson, Bo & Patel, Runa. (1991) *Forskningsmetodikens grunder*. Studentlitteratur; Lund. s. 25

¹⁸ Jmf Starrin Bengt & Svensson, Per-Gunnar. (1994). *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Studentlitteratur; Lund. s. 74

vetenskaplig riktning där forskaren tolkar och försöker förstå grundbetingelserna för den mänskliga existensen. Hermeneutik innebär att tolka den handlande och upplevande individen och går inte ut på att förklara fenomen utan på att förstå dem. Människan ses som intentionell, det vill säga styrs av intentioner och avsikter, som avspeglar sig i språk och handling, och som det går att tolka innebörden av.¹⁹ Patel menar därmed att den hermeneutiske forskaren närmar sig forskningsobjektet subjektivt utifrån sin egen förförståelse. Denna förförståelse, de tankar, intryck, känslor och kunskap som forskaren har, är en tillgång och inte ett hinder för att tolka och förstå forskningsobjektet. Vidare försöker hermeneutikern se helheten i forskningsproblemet. Forskaren ställer helheten i relation till delarna och pendlar mellan del och helhet för att på så sätt nå fram till en fullständig förståelse som möjligt. Hela tiden finns forskarens egen förförståelse med som ett verktyg i tolkningen. Det finns inte någon bestämd utgångspunkt eller slutpunkt för tolkningsakten. Helhet och del, subjekt och objekt, forskarens förförståelse, perspektivförskjutningar i pendlingen, allt detta utgör också en helhet som lever och utvecklas. Denna företeelse kallas ofta den hermeneutiska spiralen. Text, tolkning, förståelse, ny textproduktion, ny tolkning och ny förståelse, allt detta är delar i en helhet som ständigt växer och utvecklas och är uttryck för det genuint mänskliga.²⁰

Detta stämmer väl in på vår studies syfte, att undersöka hur en grupp ungdomar förhåller sig till det utanförskap som enligt massmedia och olika forskningsrapporter följer på arbetslösheten, och där vår förståelse av individernas situation, upplevelser och erfarenheter tolkas genom att både värdera sammanhanget och vara en del av det.²¹

5.2 Grundad teori och induktiv forskningsansats

I arbetet med vår uppsats har vi inte utgått från någon på förhand bestämd och specifik teori, som vi med hjälp av det empiriska material som vi samlat in, ämnar bevisa alternativt förkasta. Vi har istället tagit en explorativ ansats inspirerad av ”grounded theory”²² eller ”grundad teori”²³ där vi eftersträvar en öppenhet inför empiriska data som framkommer i våra intervjuer. Utifrån den information som kommer fram kommer vi i analysen pröva oss fram – vilka olika begrepp och sociologiska teorier kan vi urskilja? Vilken kunskap kan svaren ge oss? Finns det något i svaren som överraskar och som kan bidra till ny kunskap.

Grundad teori kan beskrivas som en empirinära metod vars syfte är att fånga en komplex verklighet som kan vara svår att förklara med en befintlig orsaksmodell. Poängen är att samla in data och utifrån dessa data utveckla idéer för att hitta nya förklaringsmodeller som i sin tur gör att fenomen kan försäts och förklaras utifrån empirisk data.²⁴ Målet är att skapa nya begrepp, och vägen dit går genom att söka efter mönster i skeenden och processer.

Enligt Guvå och Hylander kan en induktiv ansats delas in i tre olika kategorier. I samtliga fall handlar det om att data ska sorteras, beskrivas och därefter analyseras eller abstraheras. I den första kategorin blir resultatet en beskrivning av forskningsfältet, den andra kategorin en upptäcktsresa där befintliga teorier testat mot det empiriska resultatet. I det sistnämnda fallet skapas en ny teori, det vill säga metoden grundad teori följs fullt ut. Vi har i vår studie valt att använda oss av steg två, det vill säga vi sorterar, beskriver och analyserar resultatet och kopplar det till befintliga teorier och teoretiker.²⁵

¹⁹ Davidsson, Bo & Patel, Runa. (1991) *Forskningsmetodikens grunder*. Studentlitteratur; Lund. s.26

²⁰ Davidsson, Bo & Patel, Runa.(1991) *Forskningsmetodikens grunder*. Studentlitteratur; Lund. s. 27

²¹ Guvå, Gunilla, Hylander, Ingrid. (2003). *Grundad Teori*. Liber AB,Stockholm. s. 12-13

²² Jmf Glaser, Barney, G. Strauss Anselm, L. (1967)*The Discovery of Grounded Theory*

²³ Jmf Guvå, Gunilla, Hylander, Ingrid. (2003). *Grundad Teori*. Liber AB, Stockholm.

²⁴ Guvå, Gunilla, Hylander, Ingrid. (2003). *Grundad Teori*. Liber AB, Stockholm. s. 5-6

²⁵ Guvå, Gunilla, Hylander, Ingrid. (2003). *Grundad Teori*. Liber AB, Stockholm.s.12-13

5.3.1 Kvalitativ metod

Den kvalitativa metoden utgår ifrån principen att kunskapsutvecklingen är närhet till forskningsobjekten eller enheterna i undersökningen. Detta uppnås genom att forskaren försöker sätta sig in i den undersökta situationen och se världen utifrån dennes perspektiv. Det är ett synsätt som går ut på att det finns saker och ting som en samhällsforskare inte kan förstå utan att sätta sig in i informantens situation. Forskaren försöker på så sätt se fenomenet som undersöks inifrån. Med utgångspunkt från detta är tanken att skapa en djupare och mer fullständig uppfattning av den företeelse som studeras.

Enligt Holme & Solvang²⁶ är den kvalitativa metoden rimlig när frågor ställs av arten hur individer upplever arbetslöshet, som ju är fallet i vår undersökning.

Ytterligare en beskrivning av kvalitativa metoder är att kvalitativa metoder kännetecknas av att de inte använder siffror eller tal. De inbegriper eller resulterar i verbala formuleringar, skrivna eller talade. Utsagor sker verbalt och instrumenten består av det traditionella ”ordet”.²⁷

5.3.2 Kvalitativa intervjuer

Vi har i genomförandet av vår studie valt att använda kvalitativa intervjuer. Enligt Descombe är detta tillvägagångssätt lämpligt att använda när datainsamlingen rör åsikter, uppfattningar, känslor och erfarenheter, eller som i vårt fall attityd, där redovisningen inte låter sig göras i några diagram eller korta sammandrag med enstaka ord utan i längre svar.²⁸

5.3.3 Tillvägagångssätt och genomförande

Vår studie handlar om att undersöka hur en grupp ungdomar ser på arbete och arbetslöshet och eventuella känslor av utanförskap med anledning av arbetslösheten. Vi har därför valt den kvalitativa intervjun med utgångspunkt från en induktiv ansats inspirerad av grundad teori. Vi har också valt att använda oss av bekvämlighetsurval, även om vi har eftersträvat en viss spridning bland informanterna rörande bakgrund och erfarenhet av arbetslöshet.²⁹ Urvalet har varit begränsat till Karlskronaområdet och åldersmässigt gällt ungdomar mellan 18 och 25 år. Föresatsen var att intervjua 10 ungdomar, men det var inte helt lätt att hitta villiga informanter som passade in i målgruppen. Bland annat delade Karlsson ut ett antal skriftliga förfrågningar vid ett seminarium för ungdomar på Arbetsförmedlingen, vilket dock inte ledde till att någon tilltänkt informant tog kontakt. Gustafsson fick även negativa svar från ett flertal ungdomar med hänvisning till exempelvis tidsbrist och ointresse för studiens frågeställningar. Därför blev antalet informanter slutligen nio.

Urvalet innefattar inte bara arbetslösa, utan även individer som har arbete eller studerar. Detta för att få ett så brett urval som möjligt med tanke på den relativt sett ringa mängden informanter. Urvalet är gjort utan några föresatser att påvisa någon generaliserbarhet, representativitet eller återskapandebärhet och är, som Descombe uttrycker det, en upptäcktsprocess.³⁰ De presumtiva informanterna har fått en skriftlig förfrågan (bilaga 1) om sitt deltagande och vi har även varit i kontakt med dem via telefon före intervjutillfället. De har samtyckt till sitt helt frivilliga deltagande och informerats enligt Intervjuerna genomfördes i en av informanterna vald miljö där endast en av oss deltog. Detta förfarande valde vi för maktbalansens skull, då vi inte ville att informanterna skulle känna sig i underläge. Detta visade sig vara en klok strategi, då informanterna gav intrycket av att känna sig trygga med situationen och öppenhjärtligt besvara våra frågeställningar.

²⁶ Holme Idar Magne, Krohn Solvang Bernt. (1986). *Forskningsmetodik*. Studentlitteratur; Lund. s.100

²⁷ Backman Jarl. (2008). *Rapporter och Uppsatser*. Studentlitteratur; Lund. s. 33

²⁸ Descombe Martyn. (2009), *Forskningshandboken*. Studentlitteratur; Lund. s. 233

²⁹ Bryman Alan. (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber AB, Malmö. s. 114-115

³⁰ Descombe Martyn. (2009), *Forskningshandboken*. Studentlitteratur; Lund. s.52

Inspelning har gjorts efter godkännande av informanterna. Tidsåtgången har styrts av informanternas förmåga att utveckla sina svar, där vi använts oss av den semistrukturerade och ostrukturerade formen av intervju med en inledande fråga där informanterna fått beskriva sin situation och vi fyllt på med sådana frågor som vi ville fördjupa. Vid intervjuerna har en strävan varit att låtit informanterna vara huvudpersoner och vi har lagt vikt vid att de efter givna teman har fått använda sina egna ord och utveckla sina tankar. Informanten har också fått välja plats för intervjun samt fått avgöra om intervjun skulle spelas in eller om vi istället har fått arbeta med anteckningar. Vi har därmed följt Holme och Krohn Solvangs tankar om hur en intervju bör byggas upp, där tematisering, roller, aktörer och kulisser har stor betydelse för utfallet.³¹

Vi har under undersökningen arbetat i enlighet med Kvaless sju stadier. Vi började med att tematisera och planera frågeställningarna inför intervjuerna. Vi ville i görligaste mån använda oss av frågetyper där ”varför” byttes ut mot ”hur” för att undvika att den svarande hamnar i försvarsställning och känner sig ifrågasatt.

Intervjuerna utfördes med hjälp av en intervjuguide³² där vi försökt ha ett reflekterande förhållningssätt till eftersökt kunskap och till informanterna. Vår intervjuguide utgick från teman och utformades så att respektive tema fick stöd av enskilda intervjufrågor, se bilaga 2. Att tänka på är att ju mer strukturerad intervjusituationen är desto lättare blir det senare under analysstadiet att strukturera intervjun. Vanliga typer av intervjufrågor kan vara inledande frågor likt ”Kan du berätta för mig...”, uppföljningsfrågor där intervjuaren uppmuntrar, lyssnar till det viktiga, eller ”kuratorhummar” för att visa på förståelse och närvaro. Vidare används sonderande frågor som ”Kan du ge fler exempel på detta?” eller specificerande frågor av arten ”Vad tänker du då på?”. Vidare kan det vara direkta frågor som introducerar ett nytt ämne, tema eller dimension eller indirekta frågor såsom ”Hur tror du andra i din situation ser på...?” eller strukturerande frågor som ”Jag skulle vilja ta upp ett annat ämne, har du något emot det?” Det kan vara tystnad eller slutligen tolkande frågor som ”Du menar alltså att ...?”. Andra tips som Kvale tar upp är att använda vanligt språk, undvika negationer i frågorna, att frågan ska vara kort, att vara konsekvent i språkbruket, att inte blanda skeenden med tillstånd samt att undvika värdeladdade eller krångliga ord. Allt detta har vi tagit hänsyn till och använts oss av vid intervjutillfällena och undersökningen som helhet.

Samtalen transkriberades och därefter bearbetades resultatet enligt Descombes fem punkter.³³ Dessa steg består av förberedelser av data där vi säkerhetskopierat de inspelningar vi gjort och tilldelat informanterna kodnamn. Steg två var att skapa en förtrogenhet med data och detta gjordes genom att läsa igenom de transkriberade intervjuerna ett antal gånger. Därefter genomförde vi en tolkning av data (utveckla koder, kategorier och begrepp) där vi i intervjuerna sökt efter likheter eller olikheter i informanternas svar och sammanfört dessa. Vidare genomfördes verifiering av data genom att validera, det vill säga skapa trovärdighet för data som framkommit, Riktigheten i resultaten måste påvisas för att vara trovärdiga och detta är brukligt att redovisa via validitet som visar noggrannhet och precision i mätningarna: ”Är det rätt data som mäts?” samt reliabilitet ”Mäts den på rätt sätt?”³⁴. Eller på annat sätt uttryckt gällande tillförlitlighet: ”Skulle samma resultat uppnås vid andra tillfällena?” Även generaliserbarhet och objektivitet efterfrågas, dock har vi inte eftersträvat någon generaliserbarhet i denna studie. Sista steget är presentation av data vilket sker i och med denna uppsats, vilket är i enlighet även med Kvaless sjunde och sista steg.

I vår studie kom vi fram till att informanternas svar gav visst mönster. Vi kunde tolka en gemensam syn på orsaker till arbetslöshet, ansvar, synen på framtiden och en egen framtidstro.

³¹ Holme Idar Magne, Krohn Solvang Bernt. (1986). *Forskningsmetodik*. Studentlitteratur; Lund. s. 116-117

³² Se bilaga 2

³³ Descombe Martyn. (2009), *Forskningshandboken*. Studentlitteratur; Lund. s. 369

³⁴ Sjöberg Katarina. (2008). *Uppdrag forskning*. Liber AB; Malmö. s. 165

5.3.4 Etiska övervägande

Vid den empiriska studiens genomförande var det viktigt att följa de etiska principer som Vetenskapsrådet föreskriver³⁵. Rent konkret innebär det att deltagarnas intressen ska skyddas, det vill säga att anonymitet eftersträvas i möjligaste mån och att personlig skada för informanten likaledes ska undvikas. Studiens syfte ska klargöras för informanterna, och det får inte förekomma falska förespeglningar om studiens avsikt och vad som undersöks. Detta uppnås genom att intervjuaren ger en ram åt intervjun, beskriver bakgrund, syfte, om studien görs på uppdrag av någon samt hur materialet kommer att användas. Informanterna ska också informeras om de svarar som enskilda personer eller som representanter för någon, och när den färdiga rapporten kommer att vara tillgänglig.

Ovanstående faktorer anser vi att vi uppnått i och med vårt inbjudningsbrev och de samtal vi hade med varje informant före intervjutillfället.

Ett annat hänsynstagande som vi gjort med anledning av etiska övervägande är att vi i urvalet av ungdomar inte tagit med någon som Jörgen Karlsson är handläggare för på Arbetsförmedlingen.

5.3.5 Studiens styrkor och svagheter

Det finns både för- och nackdelar att använda intervju som metodik.³⁶ En av fördelarna är att det finns en djup verklighetsförankring i datamaterialet och det under intervjun går att ställa följdfrågor och få förtydligande så att intervjuaren kan vara förvissad om att inga missförstånd uppstår. Vidare anses datamaterialet vara rikhaltigt och detaljerat inom ett begränsat område. Metodiken ger också utrymme och tolerans för tvetydigheter och motsägelser, vilket alltså inte tyder på en svag analys utan speglar den faktiska sociala verkligheten, samt att det med denna metod ges möjlighet till alternativa förklaringar. På minussidan kan nämnas att det är tidskrävande med intervjuer, transkribering och tematisering av datamaterialet. Datamängden är inte generaliserbar, tolkningen är för starkt kopplad till forskarens ”jag” och det finns en risk att förklaringar blir alltför förenklade om forskaren i analysen kan frestas att bortse från svar som ”inte passar in”.

6. Resultat

I vår studie har vi mött nio ungdomar och tagit del av deras uppfattning och tankegångar kring våra huvudfrågor som är att undersöka hur unga människor ser på fenomenet arbete och arbetslöshet och hur de ställer sig till den massmediala bilden som beskriver ett utanförskap som en av arbetslöshetens följder.

För att följa de tidigare nämnda stegen i Descombes analys har vi tilldelat ungdomarna nya namn efter principen informant nummer ett = namn som börjar på A, Achmed, informant nummer två ett namn som börjar på B, Beatrice och så vidare. Därefter genomförde vi en sammanställning av samtliga informanter och deras synpunkter i ett dokument med utgångspunkt från intervjuguidens teman. Dessa är skillnader och likheter, hjälp och stöd, sysselsättning, konsekvenser för den egna situationen, framtiden samt vikten av arbete och uppfattning om utanförskap. Sammanställningen har också hjälpt oss att verifiera att vi har fått svar på de frågeställningar vi hade och är därmed en validering av materialets tillförlitlighet.

Varje informant är i sig unik, och det skulle gå att göra en utförlig beskrivning på var och en av dem och deras situation. Vi väljer dock att göra en schematisk beskrivning av informanter-

³⁵ http://www.cm.se/webbshop_vr/pdf/2011_01.pdf

³⁶ Descombe Martyn. (2009), *Forskningshandboken*. Studentlitteratur; Lund. s.398-400

na där vi har markerat vissa fakta och förhållanden som aningen är gemensamma eller skiljer informanterna åt.

Informant	Ålder	Föräldrar akademiker	Utbildning ³⁷	Eget boende	Helt arbetslös	Arbetar heltid	Arbetar deltid	Studerar	Körkort
Achmed	22	X	1				X	X	X
Beatrice	23	X	3	X				X	X
Christer	24		2				X		X
Daniel	24	X	2	X		X			X
Erik	25		1	X	X				
Fanny	19		2		X				X
Gabriella	23	X	2	X		X			X
Hanna	21		2				X		
Isak	24		2	X	X				

6.1 Skillnader och likheter

Vi har i vår studie genomfört nio kvalitativa intervjuer med ungdomar enligt tidigare redovisade urvalskriterier. Vi eftersträvade att ha en så jämn fördelning gällande kön, ålder, etnicitet och socioekonomisk bakgrund som möjligt. De två förstnämnda kriterierna var lättast att uppfylla, det blev fem män, fyra kvinnor och åldern varierar mellan 19 och 25. När det gäller etnicitet och socioekonomisk bakgrund var det svårare att förutsäga då vi inte kan ha någon kunskap om detta men vi lyckades ändå få en jämn fördelning rörande exempelvis föräldrars utbildningsnivå medan den etniska mångfalden har fått stå tillbaka något då endast en av ungdomarna är utrikesfödd.

Av de nio ungdomar som vi intervjuade hade fem av dem minst en förälder med akademisk utbildning och det är denna utgångspunkt kombinerat med vad som har framkommit i intervjuerna som vi har haft för att bedöma den socioekonomiska bakgrunden. En annan parameter som vi övervägde att ta med i analysen är informanternas uppväxtmiljö där två är uppväxta i lägenhet och övriga sju i villa. Vi är dock inte säkra på vilket värde boendet har i undersökningen då det är vanligare att bo i villa oavsett inkomstförhållanden i vår kommun jämfört med exempelvis storstadskommuner och valde därför att bortse från detta.

Gällande ungdomarnas boende kan vi nämna att fyra av dem bor hemma hos sina föräldrar, två av dem har inte hunnit flytta hemifrån och två har flyttat hem igen. Av de övriga har fyra en sambo att dela bostaden med och en är ensamstående.

Ungdomarnas egen utbildning är i viss mån beroende på vilken ålder de är i, men alla utom två hade genomfört gymnasieutbildning. Av dessa två studerar en sin sista termin på gymnasiet, den andre avbröt sin gymnasieutbildning för flera år sedan. Varför valde då informanten att avbryta sin gymnasieutbildning, var det ett felaktigt val, vantrivsel, för höga krav eller något annat? Skälet för att avbryta utbildningen beskriver intervjupersonen Erik själv som något slumpartat:

Tja, jag hoppade av skolan. Idiotiskt men ... ja det var ett halvår kvar. Jag skadade knäna och utan fotbollen så var det rätt tråkigt. Jag har aldrig tyckt det varit kul att plugga.

³⁷ Anger högsta utbildning 1 = grundskola, 2 = gymnasium, 3 = högskola

En av informanterna läser vid högskolan och flera av dem har mer eller mindre långt framskridna planer på framtida högskolestudier eller annan typ av vidareutbildning. Exempelvis vill informant tre, Christer, läsa till idrottslärare och nummer fyra, Daniel som idag arbetar som kock, har planer på att utbilda sig till flygledare.

6.2 Hjälp och stöd

Av de nio ungdomar som vi har intervjuat är tre heltidsarbetslösa och inskrivna på arbetsförmedlingen. De som har olika former av timanställningar eller tillfälliga anställningar har valt att inte vara registrerade som arbetssökande på Arbetsförmedlingen. Orsaken är skiftande, någon uppger helt enkelt att det inte har blivit av, en annan är orolig för att timanställningen skulle kunna kollidera med eventuell ungdomspraktik eller annan form av arbetsmarknadsåtgärd som skulle kunna medföra att hon kan bli tvungen att säga nej till arbete. En av informanterna, Fanny, har ekonomiskt bistånd genom Arbetsförmedlingen i form av aktivitetsstöd via ungdomsgarantin. Hon uppger också att hon via sin kontakt på Arbetsförmedlingen har blivit lovad en kurs i plattsättning om hon själv kunde ordna en praktikplats. Hon lyckades dock inte att på egen hand hitta någon sådan, och därmed blev inte heller utbildningen av. Erik fick en tre dagars kurs som gick ut på att testa lämpligheten för olika yrken, något som har lett till att han i september påbörjar en s.k. LIA-utbildning till Key Account Manager.

Hur har våra informanter hittat sina arbeten? Ingen informant har fått något jobb som de har blivit anvisade från Arbetsförmedlingen att söka. De arbeten som informanterna har eller har haft har de fått via informella kanaler och egna ansökningar. Exempel på informella kontakter uppger våra informanter vara föräldrar, släktingar, vänner och kollegor. Nyare informella kanaler är också användandet av Facebook och andra sociala medier som såväl arbetssökande som arbetsgivare nyttjar för att knyta kontakter.

Tre av informanterna är medlemmar i A-kassan, och två av dessa är också anslutna till fackföreningar. Intervjupersonen Isak uppger att fackföreningen IF Metalls A-kassehandläggare har varit mycket hjälpsam och redat ut saker när det har blivit missförstånd och problem i relationen till Arbetsförmedlingen:

... hon har varit jätteduktig och bra mot mig och hjälpt mig. För det har varit mycket problem med ersättning och så ifrån arbetsförmedlingens sida. Men det har aldrig varit några problem med IF Metall. Från Arbetsförmedlingens sida har det varit lite så och så, men på IF Metall har de alltid styrt upp det.

På frågan om varför övriga inte är medlemmar i A-kassa eller fackförening är de mest frekventa svaren att informanterna inte ser någon fördel med medlemskapet och att det är för dyrt. Erik har tidigare varit medlem i Handelsanställdas förbund, men är numera endast medlem i A-kassan. Han förklarar sitt utträde med att han blev illa bemött av fackföreningens handläggare när han ringde upp för att ifrågasätta varför han skulle fortsätta vara med:

Och när jag ringde dit så fick jag prata med en tant som nog var mer död än levande och hon skällde ut mig för att jag var en sån som är en riktig svikare som inte fattar, och att fackföreningarna inte kan växa sig starka när såna som jag ifrågasätter varför jag ska vara med. Så då sa jag att jag ville gå ur. Så det var hennes beteende när jag ringde och ifrågasatte som gjorde att jag gick ut. Jag vet ju inte så mycket och jag vill mer ha en förklaring och lite argument för att vara medlem i Handels, inte få en utskällning. Men jag blev förbannad och sa upp mitt medlemskap istället.

Samtliga informanter uppger också att de på olika sätt har stöd från sina föräldrar. Det handlar om uppmuntran till vidare studier, ekonomiskt bistånd eller att få lov att bo kvar hemma

för en ringa eller i vissa fall ingen hyra alls. Även Erik, som flyttade hemifrån vid 16 års ålder, menar att hans mor stöttade honom i början med matpengar och goda råd rörande hus-hållning tills han var kapabel att klara detta själv.

Alla informanterna ger intrycket av att ha en god relation till åtminstone en av sina föräldrar, så här säger till exempel Isak:

Och så har jag väldigt bra föräldrar som ställer upp om något skulle hända, jag vet att de alltid står där och ställer upp. Om jag skulle få slut på pengar så kommer det att lösa sig på något sätt, Vi skulle komma överrens om något . Och det är jag väldigt välsignad som har, så bra föräldrar. Det är det ju inte alla som har.

Isaks föräldrastöd bekräftas av att när intervjun är slut ringer hans far upp för att tala om att han är på väg till honom med ren tvätt!

6.3 Sysselsättning

Informanterna, oavsett om de är arbetslösa eller inte, är med något undantag aktiva med fritidssysselsättningar. Det handlar exempelvis om idrott, träning eller politik . Några av informanterna uppger att de tidigare har varit aktiva både som utövare och ledare i olika föreningar men att de åtminstone för tillfället har lämnat sina uppdrag. Erik har en son som upptar mycket av hans tid. Erik påpekar också att det finns många olika aktiviteter som inte behöver kosta så stora summor:

Det finns så mycket smågrejer man kan göra som förgyller dagen, allt från varmbadhuset – kostar 40 spänn, ta på ett par rollerblades och bara åka, gå på en jätteprommenad eller om det är skitväder kan vi ha en monopoldag inne.

Men det handlar också om att ha ekonomiska resurser för att kunna ha ett fritidsintresse. Ett gymkort som kan kosta några hundralappar i månaden har inte alla informanter råd att köpa. Hanna, som är timvikarie i äldreomsorgen unnar sig inte det, även om hon säger att hon skulle vilja ha möjligheten att gå och träna. För den som är fast anställd finns ett friskvårdsbidrag som kan användas till olika fysiska aktiviteter, men förmånen gäller inte för timvikarier.

Även Fanny påpekar att ekonomiska skäl ligger till grund för att hon inte längre är medlem i ridklubben där hon tidigare var aktiv, men försöker att få rida gratis så ofta hon kan, hon erbjuder sig till exempel att hjälpa vänner att motionsrida deras hästar. Isak, som är heltidsarbetslös, har inga fritidssysselsättningar alls. Han har tidigare varit aktiv i såväl fotboll, bordtennis, innebandy och även tränat på gym, men numera gör han inget av detta. Han har inget bra svar på varför han har lagt ner all träning, utan menar med en axelryckning att det inte blir av. Han säger att han till hösten planerar att på ett eller annat sätt ta upp innebandyn och kanske träna ett lag med yngre spelare. Han menar att hans dagar i princip är innehållslösa, förutom de dagar han är barnvakt åt en god väns tvåårige son.

Alla våra informanter är på ett eller annat sätt aktiva på sociala nätverk exempelvis Facebook. Detta ses dock som ett komplement till andra former av umgänge och ersätter inte den personliga kontakten.

6.4 Konsekvenser för den egna situationen

Den största konsekvensen av arbetslöshet och den otrygghet som tillfälliga timanställningar ger är rädsla och osäkerhet gällande ekonomin. Tre utav de fyra informanter som fortfarande bor med sina föräldrar uppger att ekonomin och rädslan för att hamna i skuld är skälet till att de inte har ett eget boende. Eller som Hanna säger:

Har inte haft råd att flytta hemifrån just för att jag inte vet vad jag får i lön varje månad och sådär. Så då vågar man ju inte det.

Även Christer, som har flyttat hem till föräldrarna när han fick besked om att hans ena timanställning (han har flera stycken) skulle krympa avsevärt i omfattning, menar att rädslan för att bli skuldsatt påverkade hans beslut:

Jag ville inte behålla den (lägenheten), jag hade ju klarat den längre men om jag skuldes stå utan jobb en månad så halkar man efter med hyran, och sedan tre månaders uppsägning, då kan jag vara skuldsatt på upp emot 15 tusen, så för min egen skull sa jag upp den i tid.

Av våra informanter har sex körkort, men bara två av dem har egen bil. De som har bil är Christer, som behöver ha den för att kunna ta sig till och från arbetet på obekväma tider och Gabriella, som har ett heltidsarbete. Några av våra informanter uppger att de saknar ekonomiska ramar för att kunna bekosta en körkortsutbildning och att de ändå inte skulle ha råd att hålla sig med egen bil. Men för exempelvis Hanna, som arbetar som timvikarie i äldreomsorgen skulle ett körkort innebära att hon även skulle kunna jobba inom hemtjänsten.

Andra ekonomiska konsekvenser av såväl arbetslöshet som osäker och låg inkomst uppger informanterna vara att inte kunna följa med kompisar ut i nöjeslivet i den utsträckning de skulle vilja, inte kunna köpa det man vill och inte heller ha möjlighet att bygga upp ett spar-kapital för inköp eller resor. Något som arbetande individer har men som våra informanter menar att de själva inte kan kosta på sig är semester. Ledigheten finns, men däremot inte de ekonomiska resurserna för att resa bort eller unna sig lite extra. Hanna, som inte ens funderar på att kunna göra en semesterresa konkretiserar sin situation med en liten och osäker inkomst så här:

T ex födelsedagsfester – jag har inte haft råd att köpa alkohol eller en present, så då har jag fått säga till kompiserna att ”just nu har jag inte råd att köpa en present till dig, så du får vänta tills jag har fått min lön och då får du något litet” Det är många gånger då kompisarna har tänkt att gå ut och fika och då jag inte har haft råd . Bio har jag inte heller råd med.

Isak menar att hans sömnproblem beror på att han har lätt för att vända på dygnet – om han inte behöver stiga upp tidigt behöver han inte heller lägga sig i tid. Detta har inneburit att han har fått söka läkarhjälp och fått sömntabletter utskrivna för att komma tillrätta med problemet. Daniel uppger att sysslolösheten som orsak till att han började både röka och snusa.

Achmed uppger att arbetslösheten och sysslolösheten bidrog till att han för något år sedan medverkade i viss kriminalitet - han vill inte specificera vad det konkret innebar. Han påpekar dock att flera av de som han umgicks med under den här perioden är mer eller mindre fast i detta destruktiva beteende som även innefattar droger, drogförsäljning och spel om pengar. Achmed menar att hans gamla vänner har anpassat hela sitt liv till sysslolösheten. De säger själva att de vill ha arbete men Achmed anser att hans gamla vänner numera har anpassat sitt liv till att vara överksamma och uppfattar ledigheten som ett normalt tillstånd. Att aktivt göra något för att bryta den här situationen är avlägset för dem då arbetslösheten är en välbekant och trygg zon. De är oftast medvetna om vad som Arbetsförmedlingen kräver av dem och följer reglerna, men vet också hur de kan glida något för att komma undan. Detta förfarande bekräftas även av Erik, som just nu är heltidsarbetslös i väntan på att påbörja sin utbildning i höst:

Jag tror personligen att folk gärna väljer att vara arbetslösa, du kan ju alltid klara dig. Jag kan ju t ex göra en dålig ansökan och slippa få jobbet.

Detta förhållningssätt delas inte av våra informanter, utan är ett konstaterande från informanterna om hur andra ungdomar anpassar sig till sin situation som arbetslös. Ett par av våra in-

formanter pekar på att om flera i omgivningen saknar arbete är det lätt att en subkultur uppstår där sysslösheten är norm.

I likhet med Achmed säger flera av informanterna att de har vänner som i ännu högre grad än de själva lider av negativa konsekvenser av att vara arbetslös och ha osäkra inkomster. Generellt handlar det om att de ungdomar som är arbetslösa eller har osäkra anställningar inte kan planera för sin framtid. Gemensamt för dem är att de lever, om inte för dagen, så för en månad i taget och de törs inte dra på sig några löpande kostnader utöver det som är absolut nödvändigt för att klara det dagliga livet. Samtliga våra informanter uppger att de inte har någon förståelse för andra i omgivningen som befinner sig i den här situationen, men som ändå väljer att leva ett slösaktigt liv och då och då tackar nej till möjliga arbetstillfällen för att de inte anser att de vill utföra den typen av arbete eller att de just då har något annat planerat.

6.5 Framtiden

Resultatet visar att samtliga av våra informanter har realistiska förväntningar på framtiden och sin framtida yrkeskarriär. Det är ingen av dem som presenterar svårnådda mål som att bli astronaut eller professionell fotbollsspelare utan yrken som läkare, flygledare, idrottslärare, journalist, ordningsvakt och butiksansvarig nämns som framtida drömyrken.

Samtidigt menar många att framtiden ser dyster ut på såväl arbetsmarknaden som för samhället i stort. Flera av dem uttrycker åsikten att de gärna betalar mer i skatt om det går till välfärdsektorn som skola, sjukvård och ersättning till de som saknar arbete. Däremot har alla informanterna en tro på att de själva ska lyckas och att det ska lösa sig med såväl arbete som utbildning för dem.

Alla våra informanter ger uttryck för att det är ett egenansvar som åligger varje individ att på ett eller annat sätt skaffa sig ett arbete eller se till att bli anställningsbar. Så här säger exempelvis Christer:

Det viktigaste är att folk inte ska gnälla om arbetslöshet om de inte vill göra något åt det själva och kämpa lite.

Även Erik betonar för det egna ansvaret när det gäller att bli anställningsbar:

Visst fattas det jobb men det gäller att man hittar en utbildning som passar och som speglar efterfrågan. Det är ju inte så smart att välja en journalistutbildning om det nu inte finns en efterfrågan på journalister liksom.

Fanny, som själv är arbetslös målarlärling uttrycker samma åsikt:

Jag förstår inte riktigt det här med att det finns utbildningar som det typ är omöjligt att få jobb inom. T ex hur många av dom som går estetiskt program får jobb inom något estetiskt? Och hur många som går ut media får jobb inom media?

Gabriella, som har en heltidstjänst på Stena Line, påpekar att det är viktigt att ”göra rätt för sig” och att var och en har ett eget ansvar för att klara sig i livet och få ihop sin ekonomi. Andra synpunkter är att informanterna menar att det finns jobb om den som är arbetslös vill anstränga sig lite och inte ser ner på vissa typer av arbeten, och att svälja stoltheten och inte dra sig för att utföra uppgifter som de egentligen anser sig vara överkvalificerade för. Christer, som bland annat är timanställd på Mc Donalds säger:

Jag skäms ju lite i dag när folk kommer in som själva jobbade på McDonald's förr men som pluggat eller jobbat på andra ställen nu, när de ser att jag fem år efter studenten fortfarande är kvar här i skiten. Jag borde vara någon annan stans jag också, jag borde ha passerat McDonaldsperioden nu.

Andra tankar om framtiden är för några av intervjupersonerna om att flytta eller eventuellt säsongarbeta såväl utomlands som till andra ställen i Sverige. Flera nämner Norge som en möjlighet, mycket beroende på att andra personer har lyckats bra där. Men det finns även de som är mycket negativa till att flytta och uppger sig vara hemkära och ovilliga att lämna familj och sitt sociala sammanhang här hemma. Hanna är inte tilltalad av att flytta vare sig till Norge eller ens till närliggande platser som Växjö eller Karlshamn:

Jag hade nog inte klarat att bo i Karlshamn, jag tycker inte om Karlshamn. Jag trivs inte där jag har vatt där några gånger...

Även Fanny avfärdar min fråga om hon kan tänka sig att arbeta i Norge med skratt och huvudskakning:

I Norge ??? Där fattar jag ju inte vad de säger !!!

Hon fortsätter att förklara att hon har hört talas om flera som åkt till Norge i tron att det ska gå jättebra och att de ska tjäna mycket pengar men blivit besvikna, så det är inget alternativ för henne i nuläget. Men Fanny kan tänka sig att flytta till t.ex. Stockholm eller Göteborg, där hon har släktingar. Fanny kan även tänka sig att byta bana från byggbranschen, men vill inte absolut inte studera på högskola.

”Aldrig i livet, jag var skoltrött redan i första klass!”

Däremot kan hon tänka sig en kortare utbildning till ordningsvakt, ett yrke som kan utövas både på heltid och för att få in extrainkomster. Fannys framtidsdröm är att kunna köpa en riktigt fin entusiastbil:

Jag ska ha en knallrosa Dodge eller något sånt, en stor fet jävel!

6.6 Vikten av arbete och utanförskap

Tycker våra informanter att arbetet är meningen med livet på det sätt som i citatet från vår inledning, det vill säga att arbetet är meningen med hela vår existens och räddar själen från att gå under? Alla de ungdomar som vi har intervjuat menar att arbetet är viktigt, men hur viktigt det är skiljer sig något. Erik menar att arbetet är viktigt och ett sätt att försörja sig på och som ett medel för att på sin fritid kunna göra det han vill i livet och ge sin son en bra uppväxt. För Erik är inte arbetet nödvändigtvis detsamma som en identitet:

Jag vill gärna ha ett roligt jobb, men jag kan sysselsätta mig ändå. Jag är inte arbetsskygg, jag har ju nästan alltid jobbat, men det är mest för att jag behöver pengar. Men nej, frågar du mig så är arbetet inte direkt meningen med livet, det finns annat. Barn t ex!

Achmed är inne på samma sak, men redogör för sin framtida läkarkarriär mer i form av ett kall – han har en önskan om att göra ”goda gärningar” och gärna arbeta inom någon ideell organisation som Röda korset eller Läkare utan gränser. Hanna menar att arbetet förutom en inkomst och en social tillvaro även ger henne en identitet. Hanna är noga med att vara tillgänglig för arbetsgivaren:

Det är nog först på listan! Jobbet går alltid först ... Ringer dom så säger jag i princip alltid ja. Just för att säger man nej så är det inte lika stor chans att det är mig de ringer nästa gång.

Daniel säger att arbetet ger ett kontaktnät och han har fått många vänner genom sina olika anställningar. Vi har även låtit informanterna beskriva hur de ställer sig till den massmediala bilden av utanförskap som en följd av arbetslöshet. I de upplevelser som våra informanter beskriver finns utanförskapet med för den egna delen och för deras vänner som befinner sig i arbetslöshet. Det handlar om ekonomiska konsekvenser som gör att de inte kan skaffa sig ett eget boende, inte följa med på vänners aktiviteter – det kan röra sig om allt från att avstå från längre eller kortare resor till att inte kunna uppvakta vänner på födelsedager eller äta lunch på en restaurang. Det sociala livet blir lidande när den arbetslöse inte kan delta i vännernas aktiviteter och det medför även svårigheter att träffa nya vänner då de kontaktytor som uppstår i samband med arbete inte finns. Även de informanter med ringa erfarenhet av arbetslöshet har inställningen att arbetslöshet är förödande för den som det drabbar, både ur en ekonomisk synvinkel och på ett socialt plan. Beatrice, som själv studerar och som i egentlig mening aldrig har varit arbetslös uttrycker det som så här:

Jag vet att det finns de som känner hopplöshet inför att få ett jobb och det måste ju vara hemskt... att inte längre ens tro att det ska ordna sig. Att bo hemma, inte kunna köpa det man vill någon gång ens och så där.

7. Analys

I analysen av vår studie har vi liksom i resultatdelen utgått från de teman som vi redan i intervjuguiden utgick ifrån. De svar som vi fick från informanternas beskrivningar utifrån dessa teman har sedan legat till grund för vår analys. Andra teman än de på förhand givna har vi inte identifierat genom samtalen med informanterna.

7.1 Skillnader och likheter

En likhet mellan ungdomarna är att flertalet av dem har valt att stå utan fackföreningsmedlemskap, något som vi återkommer till under rubriken hjälp och stöd.

Informanterna hade olika syn på möjligheterna att förverkliga sina framtidsdrömmar. Hanna, vars föräldrar saknar akademisk utbildning, siktar i första hand på att bli undersköterska. Att utbilda sig till sjuksköterska finns med som en eventuell framtida möjlighet, men hon är tveksam till om hon klarar av studierna. Gabriella, vars mor har en högre akademisk utbildning tvivlar inte alls på sina möjligheter att kunna avancera och bli butikschef inom ett par år. Gabriella ger uttryck för en högre självkänsla och ett större självförtroende även om hon själv inte siktar på akademiska studier. Ett annat exempel är Achmed, vars familj kom hit som flyktingar. Hans mor är psykolog, och själv är han målmedveten rörande framtiden och förvissad om att han ska bli läkare.

De ungdomar som idag studerar på högskola, eller planerar att göra det i närtid, har alla minst en förälder med akademisk utbildning. Skulle det kunna vara så att dessa ungdomar i större utsträckning har stöd och kanske till och med krav hemifrån på att gå vidare med studier för att möjliggöra en framtida karriär och passa in i föräldrarnas sociala rum?³⁸

Här kan vi knyta an till Bourdieus teorier kring kapital som består av; ekonomiskt (innehav av pengar och materiella tillgångar), kulturellt (kunskap via utbildningssystemet), socialt (summan av de resurser som en individ är utrustad med) och symboliskt kapital (prestige)³⁹

Vi kan i vår studie se Bourdieus teorier i praktiken, alla informanterna har ett socialt nätverk bestående av familj och släktingar som kan fånga upp dem vid situationer som de har svårt att klara själva. Vidare beskriver Bourdieu även begreppet habitus, det vill säga att det handlingsmönster som individen uppvisar grundar sig i den sociala miljö med de vanor och normer

³⁸ Jmf Bourdieu Pierre. (1995). *Praktiskt förnuft*. Daidalos; Göteborg, kap. 1

³⁹ Giddens, Anthony. (2007). *Sociologi*. Studentlitteratur; Lund, s.122

som individen har socialiserats i. I våra informanternas berättelser ser vi tydligt deras individuella habitus och kan anknyta till föräldrarnas utbildningsnivå.

Den minsta gemensamma nämnaren för alla informanterna är deras fasta övertygelse om det egna ansvaret för sin situation på arbetsmarknaden. Vi hittar i informanternas berättelser stöd för Baumans teorier kring individualiseringen av kollektiva problem såsom arbetslöshet är ett exempel på. Bauman menar att den strukturella arbetslösheten inte ses som någonting som drabbar individen utifrån, utan som någonting den drabbade själv pådragit sig genom att vara lat/dum/inkompetent/etc. I *”Arbete, konsumtion och den nya fattigdomen”* påpekar han detta fenomen genom att belysa först hur arbetsetiken gjorde sitt intåg runt förra sekelskiftet, och sedan hur samhällets fokus nu skiftar från att arbeta till att konsumera.⁴⁰ Han binder sedan ihop dessa två faktorer med den ständigt ökande robotiseringen av det traditionella arbetet, vilket skapar fler och fler arbetslösa allteftersom teknologin gör nya landvinningar. Dessa ofrivilligt arbetslösa pekade sedan på och kallas både det ena och det andra, varav den viktigaste anklagelsen som riktas mot dem är att det är deras eget fel. Utifrån detta kan de som fortfarande har kvar ett arbete rättfärdiga minskade anslag till de arbetslösa, eftersom det är de arbetslösas eget fel att de är arbetslösa. Här ses också ett skapande av ett utanförskap baserat på en stigmatisering av att det är de arbetslösas eget fel.

7.2 Hjälps och stöd

Gemensamt för våra informanter är att de inte uppfattar samhällets institutioner som fackföreningar eller arbetsförmedlingen som en form av hjälp och stöd för dem. Informanterna ger uttryck för att dessa instanser mer har en kontrollerande funktion. Ett exempel är hur Erik hade svårt att kommunicera med kvinnan på sin fackförening, där han inte lyckades nå fram med sina frågeställningar till henne och istället gav upp och lämnade organisationen. Vi kan koppla situationen dels till Bourdieu där Erik och handläggaren på fackföreningens habitus troligen skiljer sig åt, men också till Foucault och hans tankar och teorier kring maktbegreppet. Foucault, som ägnade en stor del av sin forskning kring maktbegreppet, menar att makt kan yttra sig på olika sätt och den under tidens gång har förändrats från ren kroppslig makt där avvikelse bestraffas fysiskt till den moderna formen av makt som inriktar sig mer på beteendessyr, det vill säga att individen är så mån om att följa normen att den övervakar sig själv. Kvinnan på fackföreningen har genom sin position ett övertag gentemot Erik, och försöker genom att kategorisera honom som en svikare, det vill säga en avvikare som inte följer normen, att med socialt tvång få honom att acceptera den rådande ordningen. Men som Foucault också säger: Där det finns makt finns alltid ett motstånd.⁴¹ Erik gör motstånd mot hennes makt på det sätt som han kan, genom att begära utträde ur organisationen.

Hjälps och stöd uppger sig våra informanter i första hand få från sina familjer och andra nätverk.

7.3 Sysselsättning

De av våra informanter som helt eller delvis saknar arbete har svårare än de arbetande att kunna utöva olika typer av sysselsättningar. Trots att de arbetslösa borde ha mera tid för fritidssysselsättningar som exempelvis träning lägger ekonomin i flera fall hinder i vägen och blir hänvisade till mindre kostnadskrävande aktiviteter. Detta skulle kunna ses som en form av social exklusion så som Giddens beskriver det, men vi kommer närmare in på detta begrepp längre fram.⁴²

Vårt intryck är ändå att flertalet informanter utövar olika typer av fritidssysselsättningar men inte så ofta i organiserad form utan i mer individuella aktiviteter som kan utövas när det pas-

⁴⁰ Jmf Bauman, Zygmunt. (1999). *Arbete, konsumtion och den nya fattigdomen*. Daidalos; Göteborg

⁴¹ Jmf Foucault, Michel. (1975). *Övervakning och straff*. 4:e upplagan. Arkiv förlag, Lund, s. Xiii

⁴² Giddens, Anthony. (2007). *Sociologi*. Studentlitteratur; Lund. s.300

sar dem. Att ungdomarna inte deltar i organiserad verksamhet eller föreningsliv kan som i Fannys fall bero på bristande ekonomiska resurser, men skulle även kunna bero på de senaste årens strömningar som pekar mot att människor generellt tenderar att i högre grad än tidigare ägnar sig åt andra saker än organiserat föreningsliv. Idrottsföreningar, politiska organisationer och annan typ av ideell verksamhet vittnar om sjunkande medlemsantal och svårigheter att rekrytera nya medlemmar och framförallt personer till ledande poster. Detta bekräftas även exempelvis av Robert Putman, som påvisar att föreningsaktiviteten i USA har sjunkit med 25 % från 1970-talet fram till 2000-talet.⁴³

7.4 Konsekvenser för den egna situationen

Den absolut största konsekvensen av arbetslöshet och den otrygghet som tillfälliga anställningar ger är så som vi påtalar i resultatdelen en stor oro för den egna ekonomin. Men arbetslösheten ger även andra negativa konsekvenser, de informanter som saknar arbete har en mindre socialt nätverk. Flera informanter uppger också att den som står utan arbete också saknar en identitet eller tillhörighet i samhället. Vi associerar informanternas uppfattning till social exklusion så som Julkunen beskriver fenomenet⁴⁴, eller som Giddens uttrycker det social uteslutning. Det innebär förutom utestängning från arbetsmarknaden även från service-sektorn och från vissa sociala relationer.⁴⁵ Med detta menar Giddens att individen som blir social utesluten från servicesektorn kan drabbas av olika hinder för att leva ett liv enligt normen. Det kan handla om att få sin telefon avstängd då man inte har råd att betala för den, att bli hänvisad till ett boende som ligger långt från samhällets olika servicefunktioner såsom allmänna kommunikationer, tillgång till vårdcentraler, skolor med mera. Utestängningen från arbetsmarknaden innebär också att det sociala nätverket möter hinder för att utökas, eller till och med minskas, då flera av informanterna menar att de fått och får många nya vänner via sina arbeten.

De informanter som saknar arbete eller har osäkra timanställningar befinner sig på samma sätt som Foucaults fångar⁴⁶ i ett underläge i förhållande till arbetsgivare, presumtiva arbetsgivare, Arbetsförmedlingen och andra institutioner. Deras stängsel och fångvaktare består i egen kontroll och ett krav från såväl omvärlden som från dem själva på att alltid vara tillgängliga för arbete. Hanna, som är timvikarie i äldreomsorgen, lever på alla sätt upp till kravet på tillgänglighet och att verkligen ta alla chanser till att få arbeta. Hanna inväntar inte bara att arbetsgivaren ska höra av sig, om hon inte hör något ringer hon själv arbetsgivaren och erbjuder sina tjänster. Hannas förfarande går att koppla till Bauman och hans teorier kring konsumismen, där det handlar om att sälja sig själv som en vara på marknaden. Bauman beskriver i boken *Konsumtionsliv* den postmoderna människan, dit vi får räkna våra informanter, som att de på en och samma gång är marknadsförare av varor och de varor de marknadsför.⁴⁷ I begreppet varor kan vi räkna in varans eller personens tillgänglighet, villighet, utbildning och kompetens för att utföra de arbetsuppgifter som bjuds ut på marknaden.

7.5 Framtiden

Alla informanterna har en tro på att den egna framtiden är ljus men att var och en har ett stort egenansvar för att lyckas. Åsikten att var och en har ett eget ansvar för sig själv och sin situation går också att hitta i Baumans teori om det moderna samhällets individualisering av kollektiva problem. Han menar att samhällets attityd har gått i riktning mot en ny form av arbetsetik

⁴³ Giddens, Anthony. (2007). *Sociologi*. Studentlitteratur; Lund. s.516

⁴⁴ Jmf Julkunen Ilse. (2002). *Social and Material Deprivation among Unemployed Youth in Northern Europe*. Blackwell Publishing Ltd; Oxford UK

⁴⁵ Giddens, Anthony. (2007). *Sociologi*. Studentlitteratur; Lund. s.300-303

⁴⁶ Jmf Foucault, Michel. (1975). *Övervakning och straff*. 4:e upplagan. Arkiv förlag, Lund.

⁴⁷ Bauman Zygmunt. (2008). *Konsumtionsliv*. Daidalos; Göteborg. s. 13

där fokus flyttas från att arbetslöshet ses som ett problemområde som ligger i samhällets struktur och därmed är en fråga som samhället ska lösa, till att bli ett individuellt tillkortakommande. Den arbetslöse har genom försumlighet, lathet, inkompetens och så vidare själv satt sig i sin problematiska situation.⁴⁸ Det är inte heller någon av informanterna som tycker det är något anmärkningsvärt att de liksom Hanna ska vara tacksamma för alla tillfällen till att få arbeta. Det finns ingen omvänd tanke att arbetsgivaren bör vara dem tack skyldig för deras beredvillighet att med kort varsel stå till arbetsgivarens förfogande. Samtidigt finns det hos några av informanterna en viss motvilja mot arbetsgivarna och deras sätt att behandla dem även om ingen ger uttryck för att ifrågasätta arbetsgivarens rätt att göra så.

7.6 Vikten av arbete och utanförskap

Alla informanterna är sålunda överrens om att den som saknar arbete avviker från den gällande normen som innebär att var och en förväntas ha ett arbete eller möjligtvis är studerande, och därmed på ett eller annat sätt hamnar i utanförskap. Dock kan vi se en tendens även hos de informanter som är arbetslösa att de för sin egen del, åtminstone ännu inte är i utanförskap. Det kan också vara så att det handlar om ett förhållningssätt, även om personen i fråga är i en utsatt situation vill hon eller han inte se sig som en outsider och därmed tillhöra förlorarna på arbetsmarknaden. Våra informanter ger därmed uttryck för att de inte tillåter sig att stigmatiseras som avvikare av sin situation, utan har en positiv och optimistisk syn på sin egen framtid. Detta till trots menar informanterna att samhällsutvecklingen generellt ser negativ ut med hänsyn till utvecklingen på arbetsmarknaden och den finansiella oron i världen.

Flera teoretiker, exempelvis Elias⁴⁹ och Becker⁵⁰ beskriver utanförskap och utanförskapets konsekvenser som stigmatiserande för individerna. Elias studie av samhället Winston Parva visar på hur ett litet samhälle och dess invånare delar upp sig i etablerade och outsiders, och även inom dessa grupperingar skiktas sig i en social hierarki. På samma sätt ”vet” våra informanter var de själva och andra individer befinner sig på den sociala rangskalan, och den som är i långvarig arbetslöshet hamnar definitivt långt ner i denna hierarki.

Becker går i sin bok *Utanför avvikandets sociologi* något längre i utanförskapets följder där han bland annat lyfter fram kriminalitet som en möjlig och inte helt ovanlig konsekvens:

Sociala grupper skapar avvikelse genom att upprätta de regler vilkas överträdelser utgör avvikelser och sedan tillämpa dessa regler på specifika personer och beteckna dem som utanförstående. Ur detta perspektiv är inte en avvikelse en egenskap hos den handling som personen begår utan följd av att andra tillämpar regler och sanktioner på en ”överträdare”.⁵¹

Även om alla våra informanter är optimistiska till sin egen framtid så kan vi i samtalen tolka en viss gradskillnad rörande trygghet inför det framtida arbetslivet. De vars föräldrar har akademisk utbildning ser i högre grad arbetet som en källa till ekonomisk trygghet som möjliggör självförverkligande och uppfyllande av drömmar. Dessa ungdomar tvivlar inte på sina egna möjligheter och är inte heller rädda för ett eventuellt misslyckande. Detta skulle kunna ha ett samband med framtida möjligheter till ekonomiskt stöd från föräldrarna, men då vi inte vet något om föräldrarnas ekonomiska situation har vi inget belägg för det. Det skulle lika gärna kunna bero på andra faktorer, exempelvis att dessa ungdomar har fått en god självkänsla med sig hemifrån. När det gäller exempelvis Hanna, som förvisso säger att hon trivs med arbetet på äldreboendet och att hon upplever sig göra goda gärningar, är arbetet i första hand en möjlighet att försörja sig och bli oberoende. För Beatrice, vars föräldrar båda är akademiker, var

⁴⁸ Jmf Bauman Zygmunt. (1999). *Arbete, konsumtion och den nya fattigdomen*. Daidalos; Göteborg

⁴⁹ Jmf Elias Norbert, (1965), *Etablerade och outsiders*. Utökad och reviderad upplaga 2010. Arkiv förlag; Lund

⁵⁰ Jmf Becker Howard. (1991). *Utanför*. Arkiv förlag; Lund

⁵¹ Becker Howard. (1991). *Utanför*. Arkiv förlag; Lund. s. 22-23

det självklart att skaffa sig en högre utbildning även om hon kunde få mindre kvalificerade arbeten på restaurang, och hon är för övrigt den enda av våra informanter som hitintills har påbörjat en högskoleutbildning.

8. Diskussion

I detta avsnitt presenterar vi våra slutsatser av resultat och analys samt återkopplar till syfte och frågeställningar. Därefter kommer vi att föra ett resonemang kring våra egna funderingar, kritik mot vår studie och ger förslag till fortsatta studier och vidareutveckling av frågeställningarna.

Syftet med vår studie var att undersöka hur en grupp ungdomar ser på arbete kontra arbetslöshet och mynnade ut i följande frågeställningar:

Hur förhåller sig en grupp ungdomar till arbete och arbetslöshet?

Hur ser de på situationen att sakna arbete och den bild av utanförskapet som tecknas i forskningsrapporter och massmedia?

Har vi i och med genomförandet av studien uppnått syftet? Vi anser att så är fallet, då vi genom våra nio informanter har fått ett rikt material att tolka och analysera. Trots att vi inte eftersträvade någon specifik generaliserbarhet då antalet informanter inte är flera än nio menar vi ändå att vi kan skönja mönster i inställning till arbete, ansvar för situationen och bilden av utanförskap. Vi kan även se vissa tendenser till att socioekonomisk bakgrund i form av föräldrarnas utbildningsnivå inverkar på ungdomarnas framtidsplaner, självförtroende och möjligheter till att få ett arbete.

8.1 Attityder

Vi tycker oss kunna skönja ett tämligen likartat mönster hos våra informanter rörande inställningen till arbete och arbetslöshet. Framförallt när det gäller ansvar och ansvarsfördelning mellan individ och samhälle är det slående hur ungdomarna påtar sig ett stort ansvar för sin egen situation, sin försörjning och för att vara anställningsbara. Konstateras kan att de informanterna som idag har olika typer av timanställningar eller tillfälliga anställningar i liten utsträckning använder sig av samhällets olika stödfunktioner i syfte att förbättra sin situation på arbetsmarknaden. Vi avser här i första hand Arbetsförmedlingen och A-kassa, då dessa ungdomar väljer att stå utanför, det vill säga de anmäler sig inte som sökande till heltidsarbete på Arbetsförmedlingen eller ansöker om medlemskap i A-kassa. De ger en del svävande förklaringar till sina ställningstaganden, exempelvis finns en föreställning om att Arbetsförmedlingen skulle kunna tvinga den deltidsarbetslöse till praktik som i sin tur skulle kunna försvåra för personen i fråga att med kort varsel åta sig några timmars arbete. Gällande A-kassan är det dels det faktum att medlemskapet upplevs som dyrt, dels uppger en av informanterna att han inte fick det stöd och hjälp han förväntade sig och valde därför att gå ur. Sammanfattningsvis skulle vi vilja påstå att ungdomarna inte ser dessa institutioner och den hjälp de kan erbjuda som en rättighet, snarare som något kontrollorgan som kan begränsa deras frihet och som bara tas i anspråk om alla andra möjligheter är uttömda, det vill säga om personen helt saknar arbete och försörjning.

Vår uppfattning, som styrks av informanternas uttalanden, är att de ungdomar som vi har intervjuat generellt har en hög arbetsmoral. De har ingen förståelse för kamrater som inte vill ta mindre statusfyllda och därmed mindra attraktiva arbeten. Våra ungdomar ser i princip varje möjlighet till arbete som en skyldighet. En skyldighet mot sig själva, mot arbetsgivaren och mot samhället i stort. Våra informanter uttrycker det i termer som att "göra rätt för sig" och "att vara någon". Acceptansen mot avvikare bland dem som företräder denna uppfattning

tolkar vi som tämligen låg. Det är en självklarhet att tacka ja till varje jobberbjudande om det över huvudtaget är möjligt för dem att kunna ta på sig uppgiften.

Ungdomarnas synsätt kan hänföras sig till Baumans teorier kring konsumismen. De ser sig själva som en vara med ett visst värde på arbetsmarknaden, ett värde som de i flera fall försöker öka genom att bygga på sin kompetens med erfarenhet och utbildningar på olika nivåer.

En annan av Baumans teorier som är lätt att applicera på våra informanter är den om individualisering av kollektiva problem. Vi syftar då på arbetslöshet, vars orsaker ofta går att spåra i strukturella förändringar eller finansiella kriser, men där ungdomarna ser det som ett individuellt problem som det är upp till var och en att komma tillrätta med.⁵²

8.2 Bilden av utanförskap

När vi planerade vår studie var vår tanke att vi kanske skulle kunna se alternativ till den bild som massmedia målar upp, där ungdomsarbetslösheten med påföljande utanförskap skildras som svårt stigmatiserande och där de arbetslösa likt Elias outsiders befinner sig på samhällets skuggsida med små möjligheter att inom rimlig tid kunna ta sig därifrån. De ungdomar som vi har träffat och som är arbetslösa alternativt har osäkra anställningar säger själva inget om att de är avvikare eller outsiders i förhållande till normen. Men i våra samtal framkommer flera faktorer som styrker uppfattningen att informanterna själva upplever de negativa konsekvenser som den som är arbetslös eller har svag förankring på arbetsmarknaden gör. Flera informanter uttrycker att det i deras vänkrets finns ungdomar som i hög grad befinner sig i utanförskap och som väl passar in på den massmediala bilden av det av arbetslöshet stigmatiserade unga offret. Exempelvis Achmed påtalar att hans arbetslösa vänner, även om han menar att de själva har ett stort ansvar för sin situation, genom sin långvariga arbetslöshet är långt från delaktighet i samhället och istället har hittat sin tillhörighet i en subkultur som skiljer sig från den rådande normen. Den här subkulturella tillhörigheten med spelmissbruk, droger och kriminalitet leder enligt vår mening till att individerna hamnar ännu längre från möjligheten att ta plats på den ordinarie arbetsmarknaden.

Från vår synvinkel är sociala medier som Facebook och den typ av gemenskap och de umgängesformer som utövas där nya företeelser. För våra unga informanter är sociala medier en självklarhet som de inte anser sig behöver förklara närmare. Att ha digital kontroll över vänner, gamla klasskamrater e t c är bara något som de nämner i förbifarten. Många i vår generation, det vill säga födda på 1960-talet räds de sociala medierna och menar att de är ett substitut för den personliga kontakten öga mot öga, medan vår uppfattning var att unga använder sociala medier som ett komplement till annan kontakt. Vi trodde att sociala medier kanske skulle bidra till att minska det eventuella utanförskapet, men ingen av våra informanter ger uttryck för att så är fallet. Dock nämner en av informanterna i ett något ironiskt tonfall att en av hans arbetslösa vänner skriver kommentarer på sin Facebook sent på natten, och han menar att det är ett tecken på ensamhet, som vi då skulle kunna tolka som en form av utanförskap.

Sammanfattningsvis menar vi att samtalen med informanterna snarare har stärkt massmedias bild av att unga, arbetslösa människor upplever både sig själva och andra i samma situation som outsiders, det vill säga de lever i en form av utanförskap. Även om de av våra informanter som är helt eller deltidsarbetslösa själva inte vill kännas vid något utanförskap, vittnar deras utsagor att de i praktiken befinner sig i olika grader av detta. Det blir uppenbart för oss att trots det stora antal ungdomar som är arbetslösa, och följaktligen trampar upp en ny stig i parken⁵³ så har denna stig inte blivit en etablerad och respektabel gångväg. Den som går

⁵² Jmf Bauman Zygmunt. (1999). *Arbete, konsumtion och den nya fattigdomen*. Daidalos; Göteborg.

⁵³ Jmf Månsson Per. (2000). *Båten i parken*. Norstedts Akademiska Förlag; Stockholm

arbetslöshetens väg ses som en avvikare, en outsider och våra informanter ger intrycket av att de inte vill tillhöra den här skaran. Möjligtvis kan outsiderskapet upplevas som ett insiderskap inom en grupp med likasinnade, men de är likväl outsiders i förhållande till det normgivande samhället. Exempelvis Achmed beskriver sina vänner som varande i ett utanförskap, men att vännerna sinsemellan har en stark social relation, alltså en form av insiderskap.

8.3 Socioekonomisk bakgrund

Vi har tidigare kommit in på våra iakttagelser att de ungdomar där minst en av föräldrarna har akademisk utbildning uppvisar en större säkerhet och förvissning, dels om att lyckas få ett arbete, men även att högre utbildning inte bara är en möjlighet utan även en mer eller mindre självklarhet i framtiden. Vi har försökt placera informanterna i Bourdieus skiss över sociala positioner, trots att det enda som vi har att gå på är deras föräldrars utbildningsnivå.⁵⁴ Men om vi använder oss av akademisk utbildning som en fingervisning för socioekonomisk bakgrund skulle vi kunna göra den bedömningen att fem av de nio informanterna torde kunna placeras på den över halvan i Bourdieus skiss, det vill säga där den totala mängden av Bourdieus kapitalarter är tämligen stor, och det är just dessa ungdomar som uppvisar störst optimism inför framtiden. Studiens resultat styrks av Gillberg avhandling *Individualiseringens villkor – Unga vuxnas föreställningar om arbete och självförverkligande*, där han konstaterar att de unga ”entreprenörerna” har större planer för framtiden än de unga ”arbetarna”. I Gillbergs avhandling framkommer att ”entreprenörerna” har minst en förälder med eftergymnasial utbildning, något som han menar har gett ”entreprenörerna” ett större självförtroende och en större självkänsla jämfört med ”arbetarna”⁵⁵

Studiens underlag möjliggör inte djupare analyser rörande informanternas socioekonomiska bakgrund. Vi ställde inga direkta frågor rörande informanternas föräldrars ekonomiska situation, ej heller har studien berört klasstillhörighet eller till vilken samhällsklass som informanterna uppfattar sig tillhöra. I analysen av intervjuerna anser vi dock att vi ändå har ett gott underlag för att placera respektive informant i relevant socioekonomisk tillhörighet.

Informanten Achmed berör frågan om utbildning i samband med en redogörelse för vilka faktorer han anser är avgörande för chanserna att få arbete. Han menar att ”lågutbildade” per automatik hamnar långt från arbetsmarknaden och har stora svårigheter att ta sig in på den och få en varaktig anställning. På frågan om vad han menar med ”lågutbildad” svarar han att det är personer som inte har genomgått gymnasieutbildning, något som även lyfts fram i mediesammanhang.

8.4 Kritik mot vår studie

När vi efter avslutade intervjuer och analyser ser på vår studie med kritisk blick noterar vi att våra informanter kanske är något för konforma. Alla har en god relation med minst en av sina föräldrar och kan räkna med ett visst stöd, antingen ekonomiskt eller på annat sätt från dem. Av informanternas föräldrar står endast ett fåtal utanför arbetsmarknaden, en är arbetslös, en uppbär sjukersättning och en saknas det uppgift om då kontakten mellan far och son är bruten. Det innebär att ingen av informanterna har växt upp i utanförskap, åtminstone inte den typen av utanförskap som förorsakas av arbetslöshet. Orsaken till det något konforma urvalet grundar sig i svårigheter att få arbetslösa ungdomar att ställa upp som informanter. Vi hade flera avhopp från personer som vi hade hoppats få tala med och som kanske hade gett oss andra infallsvinklar.

Antalet informanter är nio stycken, vilket kan ses som tämligen få men vår ansats var inte att kunna dra några generella slutsatser för hela populationen i åldersgruppen 19-25 år. Vi ville ta

⁵⁴ Bourdieu Pierre. (1995). *Praktiskt förnuft*. Daidalos; Göteborg. s. 17

⁵⁵ Jmf <http://gup.ub.gu.se/gup/record/index.xsql?pubid=120178>

del av dessa nio informanternas uppfattning rörande arbete och arbetslöshet. Vi inser att vi med lite större framförhållning hade lyckats hitta flera informanter som möjligtvis hade haft en bakgrund som skiljer sig från de vi har intervjuat. Svårigheten är det etiska ställningstagandet som bygger på frivilligt deltagande och där vi har avstått från att försöka övertala presumtiva informanter. Vårt mål var att intervjuar tio personer, nu lyckades vi ändå nå nio och känner att det underlaget i sig är tillräckligt för att studiens syfte ska anses vara nått.

8.5 Fortsatta studier

En möjlig framtida studie skulle vara att vi efter en viss tidsperiod, förslagsvis fem år framåt i tiden, återkommer till våra informanter för att ställa samma typ av frågor och se om deras attityder är intakta eller har förändrats i någon riktning. En annan väg för fortsatta studier på vårt tema är att göra om samma intervjufrågor men med nya informanter som eventuellt har en annan bakgrund än den som merparten av vår studies informanter har, och därmed se om resultatet faller ut på ett annat sätt.

9. Avslutande konklusioner

Vad har vi då kommit fram till med vår studie? Den nya stigen i parken, den som trampas av arbetslösa, deltidsarbetslösa och ungdomar med osäkra anställningar, är inte en etablerad väg och den tolereras endast motvilligt av våra informanter. Unga människor vill ha den trygghet som arbetet ger även om vi ser skillnader i hur de unga beroende på sin socioekonomiska bakgrund förhåller sig till vad trygghet innebär – för vissa innebär det att kunna förverkliga sina egna drömmar och för andra att ha en säker inkomstkälla.

Men det som är mest signifikant med vår studie och som i viss mån förvånade oss är ungdomarnas starka känsla för det egna ansvaret för sin situation och att det är varje individs skyldighet att vara tillgänglig för arbetsmarknaden och se till att vara anställningsbar. Förmodligen har ingen av våra informanter studerat Bauman och hans teorier kring konsumismen eller tankar om individualiseringen av kollektiva problem. Samtliga ungdomar skulle dock kunna fungera som utmärkta exempel på hur Baumans teorier kan omsättas i praktiken – deras inställning illustrerar tydligt hur individen har blivit en vara på arbetsmarknaden. Vi inledde med två citat som visar på olika sätt att värdera arbete:

Arbete är meningen med min existens, min familj och min dotter förstår det. Jag kommer från en god socialistisk bakgrund som lärde mig att det är med arbete som du räddar din själ och att du dör i en mental förruttnelseprocess om du inte arbetar.⁵⁶

Gåupp-gå till jobbet-jobbajobba-ät lunch
samma sak händer imorgon
jobba-åkatrickhem-ochsättasigochglo
det är inget liv, det är slaveri⁵⁷

De ungdomar som vi har intervjuat ger visserligen uttryck för att det finns andra värden i livet än arbete, men de är snarare inne på Cales linje, det vill säga att arbetet är viktigt och i viss mån räddar din själ, än Ebba Gröns uppfattning att arbete är likställt med slaveri. För att återknyta till vår rubrik *Arbete – möjlighet, rättighet, skyldighet* kan vi konstatera att våra informanter ser arbete som en möjlighet för såväl försörjning som för att förverkliga drömmar och som en skyldighet gentemot samhället. Däremot ger ingen av ungdomarna uttryck för att arbete skulle vara en rättighet, utan är något som var en själv har det yttersta ansvaret att ordna.

⁵⁶ John Cale <http://www.socialist.nu/citat/arbete.html> [2012-05-21]

⁵⁷ Ebba Grön <http://www.socialist.nu/citat/arbete.html> [2012-05-21]

Litteratur- och källförteckning

Litteratur:

- Backman Jarl. (2008). *Rapporter och Uppsatser*. Studentlitteratur; Lund
- Bauman Zygmunt. (2008). *Konsumtionsliv*. Daidalos; Göteborg
- Bauman Zygmunt. (1999). *Arbete, konsumtion och den nya fattigdomen*. Daidalos; Göteborg
- Becker Howard. (1991). *Utänför*. Arkiv förlag; Lund
- Bourdieu Pierre. (1995). *Praktiskt förnuft*. Daidalos; Göteborg
- Brante Thomas, Andersen Heine, Korsnes Olav. (1998). *Sociologiskt lexikon*. Natur och Kultur; Stockholm
- Bryman Alan. (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber AB, Malmö
- Davidsson Bo & Patel Runa. (1991). *Forskningsmetodikens grunder*. Studentlitteratur; Lund
- Descombe Martyn. (2009). *Forskningshandboken*. Studentlitteratur; Lund
- Elias Norbert. (1965). *Etablerade och outsiders*. Utökad och reviderad upplaga 2010. Arkiv förlag; Lund
- Foucault Michel. (1975). *Övervakning och Straff*. Arkiv förlag; Lund
- Giddens Anthony. (2007). *Sociologi*. Studentlitteratur; Lund
- Glaser Barney, G. Strauss Anselm, L. (1967). *The Discovery of Grounded Theory*. Aldine; New Jersey, US
- Guvå, Gunilla, Hylander, Ingrid. (2003). *Grundad Teori*. Liber AB, Stockholm
- Holme Idar Magne, Krohn Solvang Bernt. (1986). *Forskningsmetodik*. Studentlitteratur; Lund
- Kvale Steinar, Brinkmann Svend. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur; Lund
- Julkunen Ilse. (2002). *Social and Material Deprivation among Unemployed Youth in Northern Europe*. Blackwell Publishing Ltd; Oxford UK
- Månsson Per. (2000). *Båten i parken*. Norstedts Akademiska Förlag; Stockholm
- Sjöberg Katarina. (2008). *Uppdrag forskning*. Liber AB; Malmö
- Starrin Bengt, Svensson Per-Gunnar. (1994). *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Studentlitteratur; Lund

Elektroniska källor:

- Aktiveringspolitikens Janusansikte. (2012).
<http://mahiku.mah.se/utvardering/doc/Arkiv/Aktiveringspolitikens%20Janusansikte.%20En%20del%20av%20en%20kvalitativ%20studie%20om%20aktiveringspolitikens%20effektivitet>

[20studie%20av%20differentiering,%20inklusion%20och%20marginalisering.pdf](#) [2012-03-06]

Den dubbla vanmaktens logik. (2012).

<http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOId=1504320&fileOId=1504325>, [2012-02-23]

Ekonomifakta,. (2012).

<http://www.ekonomifakta.se/sv/Fakta/Arbetsmarknad/Arbetsloshet/Ungdomsarbetsloshet-permanad/> [2012-02-19]

Individualiseringens villkor. (2012). <http://gup.ub.gu.se/gup/record/index.xsql?pubid=120178> [2012-03-07]

Karlskrona Kommun. (2012). <http://www.karlskrona.se/sv/Snabblankar-i-webbhuvudet/Mediaservice-2/Pressinbjudningar/Nolltolerans-mot-ungdomsarbetslosheten/> [2012-05-21]

Social and Material Deprivation. (2012).

<http://lnu.divaportal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:393917> [2012-03-06]

Vetenskapsrådet. (2012). http://www.cm.se/webbshop_vr/pdfer/2011_01.pdf, [2012-05-15]

Övriga källor:

Albinsson, Gunilla. (2010) . Muntlig föreläsning: *Pierre Bourdieu*. [2010-08-31]

Cale, John, <http://www.socialist.nu/citat/arbete.html> [2012-05-21]

Ebba Grön, <http://www.socialist.nu/citat/arbete.html> [2012-05-21]

Vi är intresserade av hur just du ser på arbete!

Vi är två studenter som studerar på Samhällsvetarprogrammet för organisation & samhällsförvaltning vid Blekinge Tekniska Högskola och håller just nu på med att skriva vår kandidatuppsats. Vi har valt att undersöka hur dagens unga ser på arbete och arbetslöshet och därför hoppas vi att du vill hjälpa oss! Vi har valt dig för att du är i rätt ålder och att du kanske har egen erfarenhet eller i varje fall en uppfattning om såväl arbete som arbetslöshet.

Vi vill gärna träffa dig för en intervju som kommer att hålla på ungefär en timme. För att vara säkra på att få med allt vill vi helst spela in intervjun, men vi kan även tänka oss att enbart göra en muntlig intervju där vi antecknar dina kommentarer. Det som sägs under intervjun kommer endast att användas i vår uppsats. I den färdiga kandidatuppsatsen kommer vi att använda det underlag som vi har fått på ett sådant sätt att andra inte kan ta reda på vem som har deltagit. Exempelvis kommer vi att ändra namn och eventuellt andra förhållanden som skulle kunna göra det lätt att spåra dig.

Det är givetvis frivilligt att delta i intervjun. Om du har valt att delta finns det alltid möjlighet att du kan ångra dig och avbryta, eller avstå från att besvara någon eller några av frågorna. Om du är intresserad av den färdiga uppsatsen skickar vi den gärna till dig!

Om du har frågor får du gärna kontakta oss på e-post eller på telefon

Helene Gustafsson:
helene.gustafsson@euromail.se
Telefon: 0709 – 59 03 80

Jörgen Karlsson:
jorgen.karlsson@euromail.se
Telefon: 0708 – 90 90 40

Vi ser fram emot att träffa dig och det ska bli roligt att få ta del av dina tankar!

Med vänliga hälsningar

Jörgen och Helene
Samhällsvetarstudenter vid Blekinge Tekniska Högskola.

Tematiserade frågor vid intervjuer, inte att följa till punkt och pricka utan mer som en manual eller handledning som Holme & Krohn Solvang benämner det i sin bok *"Forskningsmetodik"*⁵⁸

Tema 1 Skillnader och likheter

Finns skillnader mellan kön, etnicitet, föräldrarnas utbildningsnivå mm?

Om ja, hur förebygga och/eller åtgärda?

Om nej, hur lyckas med detta?

Tema 2 Hjälp och stöd

Ekonomiskt stöd (a-kassa, socialförsäkring, andra former, föräldrar)

Nöjd med stödet?

Hjälp till nytt jobb?

Vilka jobb kan du tänka dig att ta?

Kan du tänka dig att flytta för att få ett jobb?

Tema 3 Sysselsättning

Lite eller inget att göra

Hemma

Hobbies

Organisationer

Vänner

Tema 4 Konsekvenser för den egna situationen

Ekonomiska problem, får avstå att göra saker

Sociala och/eller hälsoproblem

- psykiskt, irritation, depression
- fysiskt, oftare förkyld, trötthet, brist på initiativ
- alkohol eller droger
- relationsproblem

Tema 5 Framtiden

Vad vill du göra?

Söker du arbete aktivt?

Vilka möjligheter ser du att få jobb här? På annan ort?

Kan du acceptera att vara arbetslös en längre tid, och i så fall hur länge?

Har du tilltro till politikerna? Till Arbetsförmedlingen?

Hur ser du på samhällsutvecklingen? Har du någon vision om framtiden?

Tema 6 Vikten av arbete/Utanförskap

Känner du igen den massmediala bilden av utanförskap som en följd av arbetslöshet?

På vilket sätt i så fall?

Hur ser dina vänner/familj/övrige omgivning på arbetslöshet?

Hur viktigt är arbete?

58 Holme Idar Magne, Krohn Solvang Bernt. (1986). *Forskningsmetodik*. Studentlitteratur; Lund. s. 111

Utanförskapet⁵⁹

Andel personer i åldersgruppen 16-64 år

År	Andel av befolkningen, 16-64 år
2005	19
2006	19
2007	18
2008	17
2009	19
2010	19
2011	18

Källa: SCB och Arbetsförmedlingen samt beräkningar av Ekonomifakta

Not: Årssiffrorna är beräknade som årsmedeltal utifrån månadssiffror (apr - dec för 2005, jan - dec för resterande år). Befolkningen 16-64 år avser befolkningen i december för alla år

Det finns inte någon officiellt vedertagen metod att räkna ut utanförskapet med och olika instanser använder sin egen metod. Det här sättet att beräkna utanförskapet är ett enkelt och schematiskt sätt som bygger på att alla som inte har ett reguljärt arbete, men som skulle kunna ha det, är i utanförskap. Från befolkningen dras studenter och sysselsatta bort. Sedan adderas de som är sysselsatta i konjunkturberoende program via Arbetsförmedlingen.

Utanförskapet beräknas alltså enligt följande:

Hela befolkningen (16-64 år) – Sysselsatta – Studenter (heltidsstuderande som ej vill arbeta) + Personer i konjunkturberoende program = Antalet personer i utanförskap.

Detta betyder att de grupper som räknas in i utanförskapet är:

Arbetslösa

Arbets sökande studenter

Sysselsatta i konjunkturberoende program via Arbetsförmedlingen

Personer som på andra sätt är utanför arbetskraften, till exempel:

Latent arbets sökande

Personer med S/A-ersättning (förtidspensionärer)

Övriga tidiga pensionärer

Långtidssjuka

Lediga, värnpliktiga och hemarbetande

⁵⁹ <http://www.ekonomifakta.se/sv/Fakta/Arbetsmarknad/Arbetsloshet/Utanforskapet/>

